

TRANSILVANIA

BULETIN DE TEHNICĂ A CULTURII

Nr. 1—2

ANUL 71

IANUARIE-APRILIE

1940

SIBIU

1931

©BCU CLUJ

TRANSILVANIA

(Buletin de tehnică a culturii.)

Rostul educației în categoriile de îndeletniciri

de **Dr. G. Preda,**
vicepreședinte al „Astrei”.

Constituția „Regele Carol II” prevede printre alte bune și importante întocmiri și aceea că cetățenii români să-și exercite dreptul de vot numai prin practica efectivă a unei îndeletniciri în vreuna din următoarele trei categorii: agricultură și muncă manuală, comerț și industrie și ocupațiuni intelectuale.

Cetățenii țării ar urma deci să fie împărțiți prin felul lor de muncă în categoriile sus amintite.

Știm că o diviziune a muncii a existat dela origina umanității. Prima împărțire venită prin diferențe naturale a fost aceea dintre bărbat și femeie.

Bărbatul s'a îndeletnicit mai mult cu lucrările din afară, pentru a asigura subsistența comună; femeia s'a cantonat în căminul său consacrându-se grijilor de cămin. Această împărțire a adus cu timpul dezvoltarea și întărirea unor virtuți speciale: îndrăzneala și forța musculară pentru bărbat; răbdarea, blândețea, economia, etc., pentru femeie.

Mai târziu atât împrejurările din mediu cât și interesul de a obține maximum de randament au adâncit și mai mult diferențierea sau specializarea muncii.

Cu toate că omul posedă un mecanism vital complex de gândire, simțire și mișcare, care-l deosebește de toate animalele, totuși în ceea ce privește munca și el ca și vecinul său din scara zoologică* s'au supus și se supune condițiilor ce i le impune mediul exterior.

Cele două facultăți importante din el permit să se distingă — susține Bergson — și două categorii mai speciale de muncă : homo faber și homo loquens.

Prin prima facultate omul prelungește și întărește reacțiunile sau reflexele sale față de acțiunea mediului exterior imediat. Prin ea omul și-a mărit puterea de adaptare și și-a îmbunătățit condițiile de viață.

Prin cea de a doua facultate omul înțelege, crează, transmite simbolurile vorbirii articulate și legând trecutul cu prezentul și viitorul, se perfecționează mereu.

Reacțiunile omului faber corespund necesităților fizice ineluctabile. Ele sunt stereotipe.

Grație ustensilelor de care se folosește pentru hrană, îmbrăcăminte, locuință, etc., omul faber poate deci viețui ori unde. Succesul său va sta în adaptație, iar reflexele sale profunde rămân aceleași. Starea afectivă se va mărgini la jocuri, cântece, etc.

Reacțiunile omului loquens sunt multiple și diferite. Ultralumea pe care i-o crează simbolurile vorbirii, este ea însăși simbolică compusă din imagini, concepte, gândiri abstracte, etc., fixate uneori arbitrar.

Deși această lume nu este supusă lumii exterioare, totuși omul loquens stabilește legături între simbolurile ultralumii sale și lumea exterioară imediată. El îmbracă realitățile din mediul încurajător cu simboluri ce corespund la date observabile și verificabile prin experiență.

Factorul emotiv sau afectiv joacă un rol important în imaginile omului loquens, deoarece el este acel ce poate crea legende, miturile, poemele, etc.

Studiile întreprinse asupra triburilor primitive în raport cu acelea asupra popoarelor civilizate, ne permit să distingem în adevăr această dublă natură a omului și să vedem tot deodată tehnicile de lucru care au permis ca omul faber ajutat sau asociat omului loquens (sinteză care constituie omul sapiens) să mărească acțiunile și reacțiunile asupra lumii exterioare constituind progresul sau civilizația.

Cu tot progresul, cu toată cultura încercată asupra omului sapiens se pare că și astăzi tot mediul este acel ce impune diferențieri sau specializări de muncă. Anumite regiuni naturale dintr'o țară aduc după sine și anumite îndeletniciri.

La noi de exemplu avem : județul Teleorman mai mult destinat pentru grâu, Putna pentru vin, Sibiu pentru oierit și industrializarea lânii etc.

Tot așa stă lucrul și când ne raportăm la țări sau națiuni. Avem unele țări mai mult industriale ca : Anglia, Germania, Statele Unite, etc. ; altele mai mult agricole ca Argentina, Brazilia, România, etc.

În una și aceeași întreprindere există apoi mai multe îndeletniciri venite prin vocațiune, instrucțiune sau alte împrejurări. Astfel o uzină de fier cuprinde alături de intelectuali (director, ingineri, medici, funcționari, etc.), lucrători manuali, comercianți, etc.

Aceste diferențieri de îndeletniciri aduc pentru individ cât și pentru grupele profesionale o solidaritate și un antagonism.

Un agricultor de exemplu, are nevoie și de vestminte, combustibil, etc. Această dependență față de alți producători impune solidaritatea, dar în același timp agricultorul are interesul să cumpere lucrurile de mai sus cât mai ieftin, iar grâul să-l vândă cât mai scump. De aici antagonism.

Interdependența economică dintre state face ca astăzi nici unul să nu poată trăi cum trebuie prin propriile sale resurse. Franța are nevoie — de exemplu — să importe lâna sau bumbacul, Anglia are nevoie să aducă produse alimentare, Germania importă materii prime, etc. Antagonismul dintre state se arată prin aceea că fiecare vrea să-și asigure piața și debușuri cât mai avantajoase pentru produsele proprii. Acest antagonism conduce la perturbațiuni economice și chiar conflicte armate.

În ce privește antagonismele diferitelor îndeletniciri din una și aceeași întreprindere ca și acel dintre categoriile de funcționari ai unei țări, el se evidențiază prin credința ce o păstrează fiecare categorie profesională că este cea mai importantă și prin pretenția de a fi mai mult luată în considerație și retribuită.

Multe sunt foloasele ce le aduce diviziunea muncii. Maximum de randament, răspândirea confortului cu satisfacerea plăcerilor, emanciparea individului căruia i se înlesnește utilizarea aptitudinilor, dezvoltarea talentelor și alegerea carierii, etc., impun dela sine o împărțire a muncii pe profesiuni specializate.

Dacă trebuie să menținem, să susținem și să lărgim acest principiu al îndeletnicirilor pe categorii profesionale, nu mai puțin

suntem obligați să înlesnim mijloacele prin care se pot înlătura neînțelegerile pe care antagonismele le crează.

Bunele înțelegeri dintre categoriile profesionale pot fi aduse prin diferitele organizațiuni: suprasindicale, federative, cameră de muncă, etc., create în acest scop.

Această bună înțelegere o poate pregăti și o bună educație.

Oricare ar fi cariera pe care ar vrea să o îmbrățișeze cineva, nu trebuie să se uite faptul că acel cineva trebuie să poaseadă calități de prevedere, de inițiativă, de hotărîre, etc., care impun educația generală a tuturor facultăților.

Educatorii din familie și din școală trebuiesc deci să caute să obțină o dezvoltare armonică a tuturor facultăților educaționale lor.

Ultralumea și lumea reală a acestor educați, idealismul și realismul lor, se pot asocia prin o bună cultură integrală activă care țineste ca forțele ideale ce le produce imaginația să fie realizate în viața practică, iar forțele practice să se inspire mereu de idealuri înalte. Cultura negreșit va fi așezată pe o bază morală.

O altă educație folositoare înlăturării inconvenientelor aduse prin diviziunea muncii este cea civică.

Ea constă în explicarea drepturilor și îndatoririlor statului. Statul în adevăr are printre îndatoriri ajutarea și asigurarea dezvoltării materiale, intelectuale și morale a cetățenilor ce-l compun, dar pe lângă acest rol pacificator, menținător de ordine și siguranță, el trebuie să mai ajute orientarea și selecționarea profesională, coordonarea și supravegherea diferitelor categorii profesionale pentru binele și interesul obștesc.

Fără a împinge prea departe această diviziune de îndeletniciri, statul va supraveghea deci ca promovarea ierarhică a valorilor profesionale să se facă pe principiile drepturilor și îndatoririlor cu accentul pe îndatoriri, productiv și constructiv cu accentul pe constructiv, cantitativ și calitativ cu accentul pe calitativ.

O reală valorificare a grupelor de îndeletniciri ca și o selecționare a elitelor de conducere, statul trebuie să o înlesnească numai în cadrul intereselor sale vitale. Educarea, disciplinarea și stimularea energiilor tinere după însușirile sau îndeletnicirile lor reale va aduce o contribuție prețioasă la punerea de acord a intereselor profesionale cu interesul general al statului și la strân-

gerea acestor interese într'o contribuție unitară și în ritmul activității generale a statului.

Această educare se poate face prin instituțiuni, societăți culturale sau alte organizațiuni ce au menirea să înlesnească opera de stat.

Dar oamenii diversificați prin indeletnicirile lor simt necesitatea unei legături comune care să-i unească. Dacă această legătură le-o aduc în parte asociațiunile profesionale respective, ea se completează printr'un trecut comun, o viață plăcută prezentă și realizarea de aspirații viitoare. Acestea constituie însă naționalismul și dragostea de neam.

Educația civică va fi însoțită deci și de cea națională. Ideia națională de dezvoltare și întărire a neamului pe principiul solidarității generale de rezistență, de apărare și de adaptare la orice incursiuni dinafară sau dinăuntru, trebuie propagată alături de cea a subordonării intereselor individuale, intereselor de existență și de dezvoltare a statului și neamului.

O educație cu completarea desăvârșită a celor trei categorii de indeletniciri din țara noastră, cu întregirea lor pentru interesele superioare și vitale a neamului va ajuta cu adevărat nu numai la înlăturarea inconvenientelor ce le-ar putea aduce împărțirea pe indeletniciri, dar la ridicarea, dezvoltarea și consolidarea țării și neamului așa precum o dorește iubitul nostru Suveran inițiatorul Constituției și așa precum o dorim toți.

† Nicolae Drăgan *)

de I. Agârbiceanu.

Fostul președinte al Secțiunii literare-filologice a „Astrei” Nicolae Drăgan, — ales ca urmaș al marelui învățat care a fost Gh. Bogdan-Duică — s'a stins din viață înainte cu o lună, în noaptea de Duminecă 17 Decembrie, în vreme ce se pregătea pentru munca unui nou an școlar și de cercetări științifice, iar nu pentru moarte. Vorbise cu membrii familiei, cu prieteni, până în ajunul despărțirii neprevăzute. Moartea se furișase tiptil, discret, până lângă patul lui. Nu intenționa să-l neliniștească, nici să-l înfrice pe omul blând, bun și nobil, nici să-l chinue cu luptă finală pe acela care o viață întreagă nu luptase decât pentru biruința adevărului. Stăpâna vieții știa că la adevărul din urmă N. Drăgan abia de-acum va ajunge, dar că, punându-i-l în față, legat încă de trup, învățatul profesor încă nu-l va putea înțelege.

Totuși, din nemijlocita ei adiere, i-a simțit prezența și omul a pus veșnica întrebare omenească: Pentru ce trebuie să mor?

Sunt muritori care pentru a-și crește propria valoare și autoapreciere se silesc să pătrundă în elitele sociale, culturale, științifice, folosindu-se de mijloace care n'au nicio înrudire cu moravurile acelor elite. Mulți din ei compromit locul în care ajung la capătul unei stăruințe îndelungate. Ori, în cazul cel mai bun, nu contribuie cu nimic la creșterea valorii categoriei în care au intrat, în vreme ce ei înșiși nu s'au îmbogățit, n'au crescut, în realitate, cu nimic.

Și sunt alții cari nu râvnesc o situație, o poziție socială, un nume în cultură sau știință, ci sunt conduși de un singur ideal: cu ochii ațintiți asupra lor înșile să-și crească puterile spirituale,

*) Cuvântare ținută în ședința de comemorare a „Secțiunilor literare-științifice” ale „Astrei”, ținută la 22 Ianuarie a. c., în sala Bibliotecii Universității din Cluj.

Cu acest prilej au ținut vorbiri de comemorare, la început, D-nii Iuliu Moldovan, preș. „Astrei” și Dl prof. Sextil Pușcariu.

să-și îmbogățească cunoștințele, să-și întărească puterea morală și, după putință, să fie folositori și altora prin ceea ce pot face, prin ceea ce pot crea.

Ei sunt adevărații făuritori și componenți ai elitelor spirituale; ei împrumută societății, nu ei dela societate.

Drumul lor e mai lung, mai spinos, dar recunoașterea valorii lor din partea societății e statornică.

Nicolae Drăgan a fost un ales reprezentant al acestei din urmă categorii. Cunoșteam unele din posturile înalte, onorifice aproape toate, ce i-au fost încredințate în cursul scurtei sale vieți, dar mărturisesc că am rămas adânc mirat când am văzut, în anunțul funebru al Universității, lungul șir al posturilor de muncă, de reprezentare sau de control, pe care le-a avut.

Lui i-au venit toate aceste distincții de-a gata. Oricât s'a furișat prin vieață, să nu fie luat în seamă de nimeni, valoarea lui spirituală a fost recunoscută și onorată chiar în mijlocul elitelor noastre. El a căutat vieața întreagă munca, ordinea, disciplina, cercetările specialistului și totuși nu a reușit să treacă prin vieață fără recunoașterea și recunoștința societății.

Pentru vremurile neașezate, nici ideologic, nici moralicește, dintre două războaie cumplite, pilda vieții și carierii lui N. Drăgan e un element de optimism pentru toate valorile reale ale neamului: societatea noastră încă n'a pierdut simțul sănătos al prețuirii omului după merit.

* * *

Suntem noi muritorii ca albinele care culeg mierea din florile câmpului. Sburăm dela o valoare omenească la alta, îi apreciem sumar calitățile, ne îmbogățim cunoștințele poposind lângă lucrările unuia sau a altuia, dar nu ne dăm seama de prețul lor întreg câtă vreme sunt în vieață. Ca și albina: când nu-și mai află floarea preferată fiindcă s'a scuturat sau a ars-o bruma, atunci numai îi simte lipsa și sborul ei e în pustiu.

Fostul președinte al Secției literare-filologice a „Astrei” și membru al ei de peste două decenii, a dus cu el în mormânt o temeinică pregătire științifică și o muncă îndârjită de cercetări filologice, istorice și literare.

După datele cuprinse într'un articol al d-lui profesor Sever Pop, Nicolae Drăgan a trecut pragul nemuritorilor dela Academia Română după o intensă activitate științifică, având 18 lucrări cari

dau peste 2000 pagini tipar, 45 de studii mai mici și articole cuprinzând 500 pagini de tipar. Cercetările și recenziile sale s'au extins la peste 120 lucrări românești și străine, în deosebi ungurești și nemțești.

Lucrarea sa principală „Românii în veacul IX—XIV pe baza toponimiei și a onomasticeii” cuprinde singură 648 pagini.

Toată această vastă activitate e rodul unor temeinice pregătiri, a unui solid sistem de muncă științifică. Concluziile la care ajungea erau îndelung reexaminat și verificate, înainte de a putea a le împărtăși și altora. Uneori putea părea prea meticulos în cercetările sale, din pricina acestei scrupulozități științifice, dar el nu era decât omul de știință corect, cum de-o corectitudine exemplară a fost în tot ce a lucrat în viață. Este omul care nici în știință, nici în profesiunea de profesor nu și-a făcut sieși nici o concesie.

În atitudinea lui în viață era ceva din dârzenia grănicerilor-soldați ai Năsăudului, care pe câmpurile de luptă nu înțelegeau nici un compromis cu conștiința datoriei. Pentru N. Drăgan și viața privată și cea publică și cea științifică era o astfel de luptă pentru datoria întreagă din fiecare loc, pe care nu înțelegea să o îndulcească prin nicio concesie făcută lui însuși.

* * *

Vlăstar al graniței năsăudene, el a purtat viața întreagă conștiința valorii locuitorilor acestui ținut, valorificat în trecutul românesc sub raportul militar, al vitejiei „Cătanelor negre” și sub raportul culturii românești prin școlile dela Năsăud. Valoarea elementului român grănițăresc, el aștepta să fructifice încă și insușit, în cadrele României celei nouă.

Născut în frunțașă comună Zăgra, la 18 Februarie 1884, unde tatăl său era învățător, N. Drăgan a copilărit și a crescut într'una din cele mai frumoase regiuni ale Ardealului, ca și marele lui înaintaș de origine — George Coșbuc — și în mijlocul unei populații de țărani voinici, frumoși, muncitori, în porturi de vechi boieri și boierașe, între vlăstarele cărora Coșbuc cunoscuse pe „Subțirica din vecini”.

Urmând liceul în centrul acestui ținut, la Năsăud, toate vacanțele anilor de școală și le-a petrecut în acest mediu superior îmbibat de un nobil calm și demnitate a locuitorilor.

Rădăcinile vieții sale îl aduceau în aceste încântătoare regiuni, de patriarhală cuviință încă până azi, în toate vacanțele lui de profesor, până în vara anului trecut. A studiat din tinerețe graiul grănicerilor, trecutul lor. Sbuciumul și năzuințele spre cultură din acest colț de țară. Ce bucurie pe el când afla un arhaism necunoscut, ori o formă nouă a lui, o formă sintactică sau gramaticală străveche! Și ce plăcere, să caute semnificația nomenclaturii locale. La masa de scris, între hârțoage, cu toată seriozitatea; între prieteni, la o plimbare mai și glumind cu interpretările pentru distracția celor ce-l ascultau.

Din 1906 ajunge profesor la Liceul la care învățase și împreună cu Virgil Șotropa publică la 1913 „*Istoria școalelor năsădene*” ca un omagiu instituțiilor de cultură prin care se ridicase.

Ca un intelectual ardelean de rasă leagă de timpuriu o parte din preocupările sale culturale și științifice de acele ale „*Astrei*”, încă înainte de unire. Cea mai mare parte din studiile sale începătoare, dar unele foarte temeinice, le publică înainte de unire în revista dela Sibiu a „*Astrei*”, în *Transilvania* înființată de Gh. Barițiu, primul secretar al „*Astrei*”. În 1909 publică în paginile revistei studiul „*Limbă și istorie*”, iar în 1910, în șase numere ale „*Transilvaniei*”, o lucrare mai mare: „*Asperități sintactice*”. În anii următori publică numeroase dări de seamă, etimologii și notițe în paginile aceleiași reviste.

După unire, în anul 1921 publică în *Transilvania* importantul său studiu asupra tinereții și primelor poezii ale lui G. Coșbuc, intitulat: „*Gh. Coșbuc, poet al Liceului grănițăresc din Năsăud*”, iar în Biblioteca populară a „*Astrei*” Nr. 171 a îngrijit și editat „*Poveștile în versuri*” ale poetului năsăudean, apărute întâia oară în foiletonul ziarului „*Tribuna*” din Sibiu.

În primul studiu N. Drăgan urmărește de aproape începuturile literare ale lui Coșbuc, dimpreună cu traducерile din scriitori clasici latini, asupra cărora Coșbuc a făcut încercări reușite de pe atunci.

Membriu în Comitetul central al „*Astrei*”, de mai mult de două decenii N. Drăgan a fost unul dintre cei mai distinși conferențieri ai ei, în diferite centre din Ardeal și Banat, ca și la Cluj.

Suș președinția lui la Secția literară-filologică a „*Astrei*” a apărut, în biblioteca acestei Secții, lucrarea d-lui I. Breazu: *Prozatorii ardeleni până la unire*.

Prin „Astra“ N. Drăgan a ținut mereu un viu și rodnic contact cu țărănimea și intelectualii ardeleni, mânat de firea lui altruistă și de dragostea înăscută pentru cultivarea și înălțarea poporului român dela apusul Carpaților.

* * *

În organizarea vieții culturale a Ardealului de după unire N. Drăgan, — pe care marele eveniment istoric l-a aflat profesor agregat la catedra de limba română a universității ungurești din Cluj, — a avut un rol însemnat. El a fost de mare ajutor la preluarea Universității și la organizarea învățământului superior românesc aici. Tot el a fost încredințat cu organizarea cursurilor de pregătire a profesorilor secundari în 1919, când se simțea așa de arzătoare lipsă de profesori, în urma deschiderii atâtor școli secundare românești. A fost directorul acestor cursuri, apoi, dela 1919—1924 președintele comisiei de organizare a lor.

Profesor și educator nu numai prin pregătire, ci prin vocație, el a fost aflat cel mai destoinic pentru pregătirea unui corp profesoral ce ne lipsea.

Nu se dădea la o parte dela nicio însărcinare în care putea fi de folos creșterii culturii naționale, întăririi vieții românești.

Nicolae Drăgan n'a făcut niciodată paradă cu sentimentele sale naționale. Le simțea firești și obligatorii, le trăia adânc și le manifesta într'un singur chip: prin muncă, prin activitate folositoare binelui obștesc.

Poate o singură dată a izbucnit în vorbe aprinse și sentimentul său național. Un fost elev al școlilor din Năsăud, dl Gavrilă Pop, istorisește în pagina „Tribunei“ închinată lui N. Drăgan cu prilejul morții sale, cum în toamna târzie a anului 1918, mai mulți elevi dela Liceul grănițaresc din Năsăud, mergeau la gară, în spate cu „lăzile de campanie“, pentru a lua direcția Dornei pentru „lucrări de războiu“. Erau elevi din clasele superioare câți mai rămăsese rămași pe câmpul de luptă și mergând în rânduri ostășești, în frunte cu Valeriu Seni și cu N. Drăgan cântau marșul: „Sculați Români“ a lui Artene Istrate din clasa a 8-a. Patru jandarmi veniau să supravegheze coloana de elevi-soldați, mergând pe marginile ei. Dar la o apostrofă a lui Drăgan, s'au înșiruit la sfârșitul coloanei.

N'au ajuns la gară când de peste Someș din partea cătunului Lușca, s'au văzut flacări uriașe.

— „Arde „podereiul“ lui Stössel; l-au aprins prislopenii în-
torși din războiu“, a strigat Valeriu Seni. Iar N. Drăgan a ex-
clamat :

— Finis Austriae! Cântăți băieți, „Virtus romana rediviva“ !

Toată lumea s'a întors în oraș și toată suflarea românească
a Năsăudului s'a trezit în sala de gimnastică a Liceului. Cântau
cu toții : „Deșteaptă-te Române“, „Hai să dăm mână cu mână“,
„Românie mamă dulce“.

Cel dintâi care s'a urcat la tribuna improvizată a fost
N. Drăgan, începând așa :

„Austria s'a prăbușit! Trăiască România Mare“.

E mărturisirea unuia care era în sală, copil tinăr, când me-
moria înregistrează pe vieață.

* * *

„Astra“ îndură o grea pierdere prin dispariția prea timpurie
a unui prețios și harnic conducător și colaborator al său. Ră-
mâne și ea ca și cultura și știința românească, cu masiva lui operă
și cu pilda unei vieți de muncă și demnitate, care cinstește pe
om mai mult încă decât scrisul.

Frontul sufletesc al „Astrei“

de **Al. Dima.**

Imprejurările surprinzător de grele prin care, împreună cu toate statele Europei, trecem, precipitarea mai ales a evenimentelor ce năvălesc asemeni unei cascade zdrobitoare, au îndemnat — în modul cel mai firesc — pe cârmuitori ca printr'o febrilă activitate să-și organizeze rezistențele cât mai rodnic cu putință. Pretutindeni s'a făcut și se face mereu apel în primul rând la forțele armate, exponentul imediat și natural al voințelor naționale. Inarmări de o masivă înfățișare transformă neamurile în betonate fortărețe de o cenușie uniformitate ce se înfruntă cu o semeție pe care groaza eficacității lor le face totuși inactive. Mașinismul a biruit și aci, transformându-se din instrument al creației în fulger al distrugerii.

După o perioadă de aproape două decenii de relativă liniște întreruptă doar de incendii cu caracter oarecum local, duhurile răului s'au deslănțuit dintr'odată, pe neașteptate, cuprinzând în hora lor nebună mai toate continentele lumii.

Față de conflictele însângerate de altădată, războiul actual își are însă și originalitatea sa vădită. Înainte de a izbucni chiar, mult timp apoi, el a îmbrățișat o formă pur sufletească. S'au ciocnit mai puțin unitățile militare, tancurile, avioanele, vasele de războiu cât ideologiile, energiile psihice, voințele încordate. S'a vorbit astfel de un „războiu al nervilor“ întreținut cu neîntrecută abilitate, cu surprize fulgerătoare, cu așteptări nimicitoare. Zi de zi și aproape oră de oră, pe undele văzduhului se răspândește purtată de vânt, otrava propagandei de toate felurile. Stăm și le ascultăm și în loc de a ne lămuri, sufletul se cutremură, întunecimile îl cuprind și curând ca o barcă fără cârmaci se izbește nehotărit de toate stâncile.

Frontul militar a fost de fapt anticipat și pare a fi depășit de cel sufletesc ale cărui forme proteice nu mai le poate nimeni cuprinde cu mintea de toate zilele. Iată de ce poate ca niciodată în trecut, luarea aminte a celor ce fac războiul cu voie sau de

nevoie, se îndreaptă spre acest front al sufletului unde se dau zilnic cele mai înverșunate bătălii.

Cuprinși în vârtoarea de perspectivă apocaliptică a vremii pe care n'am dorit-o și pe care nu noi o voim extinsă, suntem datori ca Români să ne pătrundem de semnificația împrejurărilor cu acel simț realist ce trebuie să ne îndepărteze de orice romantism infantil. Va trebui deci să acceptăm fără ezitare formele actuale ale vieții internaționale și să ne constituim hotărâți și neînduplecați frontul nostru sufletesc, să primim și să dăm lovituri, să atacăm și să ne lăsăm atacați cu oțelirea vajnică a luptătorului român de totdeauna. Frontul nostru militar e de asemeni anticipat de cel sufletesc pe care suntem pe cale a ni-l făuri cu toate puterile morale ale nației.

Dar iată dacă, privim cu puțină bunăvoință în urmă, nu cumva deslușim în ceața trecutului primele linii ale acestui front? Nu se află el prefigurat în unele vechi organizații de cultură al căror spirit războinic în slujba dreptelor noastre idealuri s'a afirmat eroic de atâtea ori? Cine ar putea să nu recunoască astfel ca însemnând o contribuție folositoare a frontului nostru sufletesc, organizația de peste trei sferturi de veac a „Asociațiunii”? Cine s'ar încumeta să nu descifreze în stăruitoarea ei acțiune, voința energică și neînduplecată a frontului sufletesc al Românilor de ieri și de azi? Și e locul să observăm acum că cea mai aleasă virtute a „Astrei” a fost totdeauna puțința de a se adapta noilor împrejurări ale unei vieți naționale ce n'a prea avut niciodată răgazul liniștei. Adaptarea înseamnă însă biruință împotriva vremii și a morții, ci nu acceptare pasivă și resemnată.

Pregătindu-se dar un nou front al sufletului românesc, „Asociațiunea” își ia vechiul ei loc în primele rânduri, își ascute săbiile spiritului și-și făurește noile arme ale minții și inimii. În opera de ajutorare a armatei, a familiilor celor de strajă, a oțelirii sufletelor rămase acasă, „Astra” și-a și oferit obolul ei liliac. Cercurile noastre culturale, organizațiile de plasă și județ au intrat în acțiune și au pus umărul lor încercat la opera înălțării ce se pregătește.

Nici de data aceasta „Astra” nu lipsește dela datorie, ci-și chiamă din nou ca totdeauna în trecut, ca totdeauna în viitor, feciorii la bătălia cea nouă a spiritului, înmănunchind generațiile în același snop al unității românești, topind confesiunile în același sfânt potir al sângelui românesc, răscolind din adâncurile istoriei duhul cel nevăzut, dar totdeauna prezent, al neamului.

Cursurile de inițiere dela Orlat

de **Dr. I. Stoichiția,**
Inspector General Sanitar.

Legea sanitară și de ocrotire din 1930, prin care s'a legiferat instituția surorilor de ocrotire, fixează pentru acest personal între alte atribuții și pe aceea „*de a face femeilor instrucție de puericultură, de igienă și de gospodărie casnică*“.

Legiitorul din 1930, d-l prof. *Dr. Iuliu Moldovan*, actualul Președinte al „Astrei“, fixând atribuțiile sorei de ocrotire a concurat deci încă de pe atunci rolul important pe care acest personal va fi chemat să-l aibă în cadrul *școlilor țărănești pentru femei*, care s'au organizat mai târziu sub auspiciile „Astrei“.

Intr'adevăr, la unele din școlile țărănești de femei organizate de „Astra“, surorile de ocrotire au colaborat în mod activ ca monitoare pentru cunoștințele din domeniul puericulturii, totuși ele nu au avut încă un rol integral și chiar preponderent în cadrul acestor școli, decât la cursurile organizate de către Despărțământul Sibiu al „Astrei“, în colaborare cu Serviciul sanitar județean, în anul 1938, la Orlat.

Pentru aceste cursuri organizatorii au fixat un program minimal, cuprinzând cunoștințele practice, necesare din domeniul igienei individuale, igienei locuinței, îngrijirea copilului mic, gospodăriei casnice, culturii și conservării zarzavatului și bucătăriei, iar în cea mai mare parte cursurile au fost făcute de surori de ocrotire. Rezultatul obținut a fost mai presus de orice așteptare, țărancele absolvente ale cursului însușindu-și într'un timp relativ scurt de 4 săptămâni, importante cunoștințe practice din domeniul disciplinelor mai sus arătate și pregătindu-se astfel în mod serios pentru chemarea lor de vrednice gospodine ale satelor și viitoare mame conștiente și luminate.

Rezultatele frumoase obținute prin școala țărănească de femei dela Orlat, ne-au determinat să propunem în Congresul școlilor superioare țărănești, ținut la București în Iunie 1939, ca tipul nou de școală țărănească de femei, experimentat la Orlat, să fie acceptat ca tip-standard, pentru școlile țărănești de femei. În acelaș timp am propus Ministerului Sănătății ca să admită participarea activă a surorilor de ocrotire la organizarea și condu-

cerea școlilor țărănești de femei, care se organizează de către diferitele societăți culturale din Țară.

Am socotit însă că înainte de a încadra definitiv surorile de ocrotire în acest domeniu de activitate unde le revine un rol important și plin de răspundere, ar fi necesar ca ele să fie pregătite în mod special pentru acest rol, completându-li-se instrucția căpătată în școlile lor de pregătire, cu unele cunoștințe practice adaptate cerințelor specifice ale școlilor țărănești. De aceea am propus Ministerului Sănătății ca să aprobe mai întâi organizarea unor *cursuri de inițiere* pentru surorile de ocrotire și Ministerul cu o largă și binevoitoare înțelegere a dispus să organizăm aceste cursuri chiar la Orlat, unde dispunem de încăperile necesare pentru internat și unde sunt date toate condițiile pentru un învățământ practic complet.

În urma aprobării Ministeriale cursurile de inițiere dela Orlat au luat ființă și prima serie de cursuri a și început la data de 4 Aprilie 1940, participând 12 surori de ocrotire, alese din localitățile cele mai potrivite pentru organizarea de școli țărănești de femei.

Conform proiectului nostru, urmează ca în acest an să urmeze cursurile de inițiere 3 serii de câte 12 surori de ocrotire, timp de câte 4 săptămâni din cari 3 săptămâni în perioada de primăvară, iar câte o săptămână în perioada de toamnă. Programul cursurilor se compune din următoarele materii:

1. Rolul sorei de ocrotire în cadrul școlilor țărănești de femei.
2. Chestiuni practice din domeniul gospodăriei casnice.
3. Cultura și coaservarea zarzavatului.
4. Prepararea și conservarea bucatelor, (curs practic de bucătărie).
5. Demonstrații practice din domeniul igienei și medicinei preventive.
6. Cancelaria sorei de ocrotire.

Programul a fost întocmit având în vedere pregătirea de care dispun surorile de ocrotire și necesitățile specifice ale școlilor țărănești de femei, dându-se o importanță deosebită învățământului practic din domeniul gospodăriei casnice și al bucătăriei.

Personalul didactic permanent al școlii se compune din d-na Letiția Dr. Miron, directoara așezământului „Vatra Copiilor” din Orlat care are conducerea activă și ține cursuri practice din do-

meniul grădinăritului; d-na Vereș Tereza, soră de ocrotire, care face cursul practic de bucătărie și d-ra Maria Vulcu, soră de ocrotire, care face cursul practic de gospodărie casnică. Acest personal dispune de frumoase cunoștințe practice și de o vastă experiență, verificată de noi cu ocaziunea cursurilor școlii țărănești de femei, pe care le-au condus la Orlat în anul 1938.

În afară de acest personal didactic permanent, mai țin cursuri și demonstrațiuni practice: subsemnatul (rolul sorei de ocrotire în cadrul școlilor țărănești de femei); d-l Dr. I. Cosma, medic primar al județului Sibiu (demonstrații practice din domeniul igienei și medicinei preventive); d-ra M. Manta, inspectoare de ocrotire (cancelaria sorei de ocrotire) și d-ra Ana Blaga, inginer agronom (cultura și conservarea zarzavatului).

Programul mai sus arătat este riguros repartizat pe zile și ore și este astfel întocmit că la terminarea cursurilor, surorile de ocrotire-eleve să fie bine pregătite pentru a putea organiza și conduce în condițiuni bune câte o școală țărănească pentru femei în localitatea unde ele funcționează permanent.

După prevederile noastre vor absolvi cursurile de inițiere ale acestui an 36 de surori de ocrotire, care la rândul lor, organizând în strânsă colaborare cu „Astra” numai câte două serii de cursuri țărănești cu câte 10 femei din comuna lor de reședință, vom putea avea în decurs de un an o cifră de 720 de țărance bine pregătite pentru misiunea lor de gospodine fruntașe ale satelor și viitoare mame luminate și conștiente. Dacă această acțiune se va continua în același ritm și în anii viitori, ceea ce credem și dorim din tot sufletul, numărul surorilor de ocrotire bine pregătite pentru această misiune va fi simțitor sporit, iar la rândul său numărul țărancelor care vor putea beneficia de cursurile școlilor țărănești de femei, va crește considerabil, realizându-se prin aceasta o reală operă educativă pentru viitoarele mame din mediul rural, într'un domeniu unde lumina este încă atât de necesară și de utilă.

Cheltuiala materială a cursurilor de inițiere dela Orlat, pentru toate trei seriile din acest an, este suportată de către Ministerul Sănătății și se ridică la suma de 60.000 Lei, în care sumă se cuprinde și costul materialului didactic. Socotim că cheltuiala este minimală, față de însemnătatea acestor cursuri, chemate să formeze punctul de plecare a unei acțiuni viguroase în domeniul

educației igienice a femeilor din mediul rural și sperăm că rânduimentul pe care îl vor da cursurile, va justifica pe deplin sacrificiile materiale aduse și eforturile depuse.

Asupra tehnicii de organizare a școlilor țărănești de femei, a căror funcționare este preconizată pentru toamna acestui an, vom reveni într'un alt articol care se va publica la timpul său în coloanele revistei „Transilvania”.

Timotei Cipariu, fostul președ. al „Astrei”, la adunarea gen. din Sibiu, 27 Aug. 1881. Asociațiunea e o „instituițiune umanitară, cu scopuri binefăcătoare” — „n^u este, precum vă este bine cunoscut, decât un mijloc destul de solid, pentru a ne strânge și mai tare și a ne apropia și mai mult, prin legăturile *culturii și umanității*, la care cu toții suntem datori a conlucra din toate puterile — pentrucă numai cultura și efectele ei *nobilează pe om și popor* și numai națiunile cari au înaintat în cultură, au meritat și susțin numele de onoare, iară unde cultura lipsește, lipsește și stima omenimei, carea nu i-o poate da, nici o poate suplini, nici *puterea brută, nici numărul, fie oricât de mare*”.

„Da! Câmpul civilizațiunei, al literelor și științelor — este vast, destul de larg pentru orice *activitate nobilă, onestă, utilă și meritorie* — unde *nimenea nu se cotește* și nimenea nu e de prisos, ci din contra, cu cât activitatea e mai multiplă și mai intensă, cu atâta și rezultatele ei sunt mai solide, mai certe, mai copioase și mai reversate.

„Ferice de popoarele, ale căror talent, diligență și amoare către litere și știință, cultură și civilizațiune, au umplut lumea de numele lor și au avut rezultate atât de mari, încât civilizațiunea lor, artele, științele și literatura lor nu numai pentru ele înseși (sic) au fost înalte și indestulătoare — ci s'au revărsat și peste marginile existenței lor și au rămas ca tip și model, sublime și însuflețitorii pentru toate națiunile și popoarele — monumente eterne și glorioase pentru toate mințile și inimile cu nobile simțiminte, ce aspiră la imortalitate”.

Ceva despre mecenaji

de **Horia Petra-Petrescu.**

Există două teze, diametral opuse: una, care susține că arta, ca să se desvolte, *nu* are trebuință de protecție, că adevăratul artist, în sbuciumul său prometeic, creiază tocmai în *absența* acestor sprijinitori — iar cealaltă teză, care remarcă și subliniază prosperarea artelor și a culturii, *dacă* sunt sprijinite de protectori.

Ca să se evidențieze cât de departe duce negarea, ne vom folosi de un fenomen elocvent: de influența avută de familia marilor financiari și *negustori Medici* în Florența, pe timpul Renașterii italiene. Un autor de seamă, într-o revistă de seamă, *Artur Bonus*, pune teza, hotărît: „există o **deosebire** între *adevărata* artă și arta *mecenată*“. Nu are dreptate cel ce susține că „Renașterea (italiană) are de a-și mulțumi nașterea sau înflorirea bunătății Mediceilor. Când s'au ivit cei din familia Medici era *arta* mai puternică decât familia Medici. *Mediceii* au umblat după grațiile artei și nu arta a umblat să fie în grațiile Mediceilor. Dacă o doamnă, iubitoare de giuvaericele, merge la giuvaergiu, ca să-și cumpere diamantul, cu care vrea să *bată* pe rivala sa, nu cred că o face aceasta din *interes* față de desvoltarea artei aurarului“. Bonus duce teza sa până la a susține că „un protector prietinesc“ *nu* contribuie la nașterea unei adevărate opere de artă, că protectorul e condus de „*egoism*, de pofta de a gusta opera de artă“. „*Mediceii*, tocmai fiindcă au fost atât de avizi de plăceri... pentrucă n'au fost fantaști altruști, ci fiindcă au fost *egoști ai artei*“, ar fi sprijinit pe artiști.

Ce s'ar putea riposta tezelor lui *A. Bonus*? *Mediceii* au fost, de fapt, la început niște negustori, bancheri bogați. Prin 1400 era unul din familia Medici cel mai bogat cetățean al Florenței. Negustori, cari însă s'au ridicat la rangul de *conducători*, nu numai ai Florenței, ci și ai artelor, sprijinindu-le din prisosul bogățiilor lor. Faptul că un *Cosimo sen.* era protectorul unui sculptor ca *Donatello*, că a înființat Academia Pl tonică; că alt *Cosimo, întâiul*, a reinnoit universitatea din Pisa; că — simplu și prietinos, poet el însuși, în stil popular și humanist — *Lorenzo Magnificul* (1469—92) a luat sub scutul său pe un *Michelangelo*, că a propagat muzica, pictura, sculptura, științele umaniste, că a înființat

Biblioteca Medicea Laurenziana — dovedesc că Mediceii aceștia n'au fost niște „noui îmbogățiți”, lipsiți de plăcerea de a *adânci* adevărata artă și știință.

De ce se teme Bonus? (și aici este îndreptățit de a-și arăta nedumerirea): de *servilism*, de o acaparare a diriguitorilor, a celor bogăți, încât operele ce se nasc să nu fie la comandă prea înaltă, artă „mecenată”, cum scrie el, cu o doză de dispreț. (Nuanța pejorativă, ca la noțiunea artă „academică”, etc.)

Dar acest dispreț *nu* se poate generaliza și de multe ori *nu* este îndreptățit. De sigur: arta la *comandă* e ceva forțat, e ceva ce respinge bunul simț să accepte — dar *îndulcirea* relațiilor între artistul creator și între cei ce au puțința să guste opera de artă, ajutorarea acelor, care au dat probe *vădite* că sunt stăpâni pe geniul artistic; aplaudarea lor, când au adus la iveală ceva de seamă — să fie atât de vrednice de dispreț?

Pictorul *Delacroix* spunea: „Laudele sunt ca vântul, care duce mai departe pânzele de corabie”. (Firește, e vorba de *ce fel* de laude, de *cine* sunt spuse și de *cine* primite!)

Misiunea aceasta a *adevăraților* mecenăți să n'aibă aprobarea, chiar hiperbolică din caz în caz? Fără de ei poate că nu s'ar fi zămislit opera de artă în forma în care se prezintă.

Există și *societăți* mecenate, cum a fost — bunăoară — „*Junimea*”. Dacă *Maiorescu* și „*Junimea*” sa n'ar fi găsit prilejul și n'ar fi trimis la studii, pe cont propriu, pe *Eminescu* și pe *Cerna* — ar fi avut puțința acești doi poeți de seamă să scrie opere, cari să rămână? Oricât de ispititoare este ideea: adevăratul artist prosperează numai în bătaia vânturilor — cel ce recunoaște că artistul *poate* creia ceva de seamă, scutit de unele, dureroase, desamăgiri și cel ce îi întinde o mână de ajutor, înțelegătoare, de indemnuri de a persevera pe cărarea apucată, acela își asumă o parte din meritul de a fi fost un *colaborator anonim* al operei respective.

Mecena, boerul roman, de origine etruscă (cca 69—8 înainte de Hristos), prietinel lui *Augustus*, a contribuit ca epoca sa să fie cea „de aur”, ajungând el prototipul colaboratorului artiștilor. El e acela care, bogat fiind, de o cultură superioară, cu legături excelente, refuzând posturi și onoruri publice, trăind ca simplu cetățean roman, dă sfat lui *Augustus* să sprijinească pe *Virgil*.

La statul lui dăruiește Augustus lui Virgil o moșie în Campania romană, unde acesta are răgazul trebuincios (acel „otium” scriitoricesc — înrudit cu un „dopolavoro” de azi), de a scrie vestitele „Georgice”, imnurile aduse muncii și vieții dela țară. Lui Mecena îi dedică Virgil „Scrisorile”, în care mărturisește că „i-a cântat întâia cântare” și căruia „i se îndrepta și ultima sa cântare”.

Mecena adună în jurul său și în jurul lui Augustus pe Horațiu, pe Virgil, pe Ovid, Tibul, Propertiu și pe mulți alții, încât n'au fost puțini poeții, cari au citat, însușindu-și, cuvintele recunoscătoare din versul lui Virgil, cuvinte ce se refereau la Augustus: „O! Melibee! Un zeu ne-a procurat acest prilej de reculegere!”

„Zeul” (Augustus) se interesează de planurile lui Virgil privitoare la epopeea sa „Eneida” — chiar din tabără întrebă pe autor până unde a ajuns — îi tipărește lucrarea, chiar și neterminată. Interes egoist? Dar egoismul acesta este cât se poate de laudabil, după cum vrednică de laudă e apariția lui Augustus la lecturile, la început în fața unui public invitat, mai apoi publice, din opere recent compuse, de ale autorilor contemporani.

Așa s'a ajuns ca în „epoca augustee”, „de aur”, să fie sărbătorit, ca un împărat, Virgil, sculându-se poporul în picioare când a apărut el odată la o reprezentație a „Idilelor” sale, într'un teatru din Roma.

Considerația dată scriitorilor și artiștilor de seamă din partea unor înțeleghători ai artei și ai geniului?

Despre *Carol al V-lea* se spune că — făcând o vizită în atelierul celebrului pictor *Titian*, în Veneția, ar fi ridicat el însuși pictorului, când i-a căzut, penelul. Lui *Albrecht Dürer*, vestitul pictor german, să i fi ținut *Maximilian*, împăratul german, scara, în atelier, ca să poată vedea un portret din depărtare. O legendă, numai legendă, dar elocventă, aduce pe *Leonardo da Vinci* să își dea ultima suflare, la adânci bătrânețe, în brațele regelui francez *Francisc I.* — *Napoleon I.* să fi spus, vizitând mausoleul, în care e îngropat pictorul belgian *Rubens*, când cei din jurul său nu și-au descoperit capetele: „Vi-aș ierta-o mai curând, dacă ați sta cu pălăria'n cap, la mine, decât aici, în locul acesta sfințit!”. Cardinalul *Barberini*, ajuns *Papa Urban al VIII-lea*, să fi spus lui *Bernini*, celebrul sculptor și arhitect: „Ce noroc pe

dumneata că am ajuns papă, dar ce noroc *pentru mine* că dispun de un Bernini!". *Vasari*, marele biograf al artei Renașterii italiene, relatează: „Niciodată nu pleca *Rafael* la curtea (papală) fără de a fi avut, dela ieșirea din locuința sa chiar, o *suită* de 50 de pictori — toți pictori buni, meșteri, cari îi dădeau garda de onoare; în general, n'a trăit *Rafael* ca pictor, ci ca un principe”.

Și — totuși — câtă *lipsă* de mecenați a fost în decursul timpurilor! Cele relatate sunt minunate exemple și s'ar mai putea spori — descriindu-se vieța la curtea lui Ludovic al XIV-lea, bunăoară, sau la Weimar, pe timpul lui Carl August — Goethe!

Goethe spunea, la bătrânețe, cu hotărîre și fără de îngâmfare: „Fiecare cuvânt de spirit rostit de mine mă costă o pungă plină de aur; prin mâinile mele a trecut o jumătate de milion din averea mea personală, ca să învăț ceea ce știu acum, apoi nu numai întregă averea tatălui meu, ci și leafa mea și venitul meu literar considerabil, de mai mult de 50 de ani. Afară de aceea am văzut cheltuindu-se 1¹/₂ milion, de personalități prin-ciare, pentru scopuri superioare, personalități de cari am fost strâns legat și la ale căror scrieri, reușite și nereușite, am luat și eu parte”.

Un caz special — iarăși — de sprijin *ideal*, oferit de un mecenat unui mare scriitor.

O listă dureroasă s'ar putea aduce însă cu numele unor mari scriitori și mari artiști, cari au trăit *lipsiți* de sprijinul unui Mecena. Unii din ei au avut firea așa, încât operele cu cari au îmbogățit literatura și artele au corespuns și temperamentului lor — alții însă, *de li s'ar fi dat puțința*, ce opere mărețe ar fi plăsmuit, opere pierdute pentru vistieria comună!

Unul din cei mai de seamă critici literari ai Elveției, *I. V. Widmann*, ale cărui recenzii literare, timp de 30 de ani, au fost un fel de supremă hotărîre estetică — într'o recapitulare melancolică, la o răs-pântie a vieții sale, la bătrânețe, gândindu-se la ceea ce n'a scris *el*, criticând pe alții, se compara cu un *coșar literar*. Ca și coșarul (măturătorul de urloaie), spunea *I. V. W.* — inițialele erau temute! — ca și coșarul. m'am vârit în sute și mii de opere literare, căutând să știricesc *cum* este structura lor, curățindu-le de funingine, arătându-le partea favorabilă, ca eu să

abdic de ambițiile mele proprii literare, scriind lucrări proprii doar' numai printre picături. Asemenea acestui critic ideal poate fi considerat și adevăratul inecenate, în cele mai multe cazuri — ca un om de gust, ca un spirit fin, care își alege, chiar dând probe de abnegare, câteodată, din mulțimea ce îl înconjoară, persoana, opera, care îi priesc, ceea ce este convins că contribuie la propășirea artistică și culturală. Un coșar și el, un coșar intelectual, doar' că nu știe mânuși peana — câteodată se întâmplă și aceasta. Ce au fost altceva decât astfel de coșari intelectuali soții *Simu*, cari și-au întemeiat muzeul, ce le poartă numele sau *Virgil Cioflec*, cel ce a donat prețioasele pânze pinacotecii din Cluj?

* * *

Nu suntem tocmai *așu* de săraci în bogați mecenați și în donatori de seamă, pe cât s'ar crede!

Am avut și avem o seamă de mecenați, cari au contribuit cu statul și cu punga lor din greu ca să ușureze propășirea culturală. Contribuția lor s'a întins chiar și într'alte țări. Să înșirăm numai pe câțiva.¹⁾

În *Viena* familia aromânului *N. Dumba*, sosit acolo ca tinăr dornic de negustorie, a ajuns familia *Medici* a fostei capitale austriace, încât *Viena* artistică de astăzi, *fără* de sprijinul mare, generos, efectiv, al familiei *Dumba* nu ți-o poți închipui. „*Vater Dumba*” (*Tata Dumba*) a fost un protector al compozitorilor, sculptorilor, arhitecților, poezilor, ca un *Cosimo sen. de Medici* — dând puțința ca statui să se ridice, ca cea mai de seamă sală de concerte să se edifice, fiind fondatorul totodată al Societății de muzică, oferind puțința pictorilor să picteze — ca toate artele să prospereze.

Filantropul aromân *Gojdu*, cu fundația-i cunoscută, a facilitat indirect multor intelectuali aecensiunea în rangurile unde se află, ca artiști și scriitori

Timotei Cipariu, învățatul canonic și *I. Micu-Moldovan* (*Moldovănuț*), celalalt canonic din *Blaj*, ce sprijinitori ai tineretului, ai literaturii au fost, lăsând fundații, cari le poartă numele!

¹⁾ Un aromân bogat a fost acela, care a dat milioanele de drahme ca să se ridice în *Atena* un stadion modern (după cum d-l *Iuliu Hațieganu* a construit pe spesele proprii stadionul din Cluj).

Negustorii chiaburi din *Braşov*, în parte, ctitorii şcolilor de acolo, cât de mult au contribuit prin sprijinul lor pecuniar, dornici de o viitoare atmosferă medicee, din instinct, remediind lipsurile de pe atunci!

Andrei Şaguna, alt aromân, a fost unul din cei mai mari mecenafi.

Boerul basarabean *Vasile Stroiescu* a găsit de bine să-şi folosească frumoasa avere sprijinind literatura, şcolile de textile, tineretul — selecţionând cu un foarte ager simţ artistic, chiar el, ce este vrednic de publicat. (Un înaintaş, rudenie de a sa, cu nevasta, făcuseră o fundaţie în *Braşov* mai înainte, pentru meseriaşi.)

Dr. Ioan Mihu s'a gândit la ziaristii noştri şi a asigurat, prin fundaţia sa, pe câţiva din ei.

Să mai numim aici pe *N. Carada*, financiar, dar şi mare amator de artă, pe *Kalinderu*, pe prof. *N. Iorga*, cu fundaţiile d-sale; pe *T. Costescu*, cu „Palatul cultural” din *T. Severin*; pe *Hamangiu*, cu fundaţia dela Acad. Română; pe *Dr. Eugen Nicoară*, cu „Palatul cultural” din *Reghin*; pe susnumiţii soţi *Simu*, cu muzeul lor din *Bucureşti*; pe domnii *Cioflec* şi *Sion*, cu donaţiile lor artistice-culturale din *Cluj*. Lista s'ar putea spori, luându-se în considerare şi donaţiile aduse „*Astrei*”.

Culmea acestei piramide merită să însemne cu litere de aur numele conducătorilor *dinastiei*, începând cu „*Carmen Sylva*” şi până în zilele noastre, *Augusta* Casă Regală.

*
*
*

Şi — totuşi — *nu* sunt încă destui mecenafi! Nu sunt, fiindcă greutăţile ce le întâmpină cei ce se dedică artelor şi propagandei culturale propriu-zise *au sport* şi cer imperios să fie micşorate, *dacă* este vorba ca atmosfera să se însenineze.

Ingrijindu-se mecenafii de azi ca să uşureze condiţiile de răspândire ale unei cărţi preţioase, de literatură sau ştiinţă chiar, tipărite în condiţii optime, ale unei pânze zugrăvite de un pictor de seamă, ale unei opere muzicale, ale unei statui, ale unei biblioteci publice, ale unui institut cultural, muzeu sau casă culturală, etc., — contribuie astfel ca să sporească rândurile acelorora, cari sunt capabili de a se ridica, de a gusta operele frumoase,

de-a aduce cu un ceas mai de vreme de toți râvnita legătură armonioasă cu ce este o manifestație prețioasă în activitatea omenească.

Astfel dispar asperitățile în vieată, astfel se infiltrează, încet pe încetul, urbanitatea în discuții, urbanitate, despre care folclorul nostru adeverește că residă în zăcăminte adânci.

Nu se pot scoate din pământ mecenați la poruncă — dar dacă argumente ca cele de mai sus se răspândesc cât mai mult și cât mai departe, dacă bogătașii vor înțelege că averile lor *pot* contribui ca înflorirea culturală să ajungă mai repede la un grad înalt și că și *ei* se vor bucura de această atmosferă — atunci numărul mecenaților va crește.

Apelul acesta este îndreptățită să-l dea „Astra”, în primul rând, în urma celor prestate — ea însăși unul din marii mecenați...

Andrei Bârseanu, ca vicepreș., la adunarea generală dela Șimleu, 7 Aug. 1908.

Punând piciorul pe pământul clasic al Șimleului, se simte „transpus cu 18 veacuri înapoi”.

„*Nu din prisosul averilor feudale*, adunate de veacuri, s’au făcut toate acestea, nici din comorile stoarse dela alții, ci *din obolul fostului iobag*, pe care mulți îl țineau până ieri alaltăeri incapabil de o idee mai înaltă și de un sentiment mai ales, din sudoarea vărsată de el pe ogorul dătător de hrană, din opintirea aproape supraomenească a brațelor lui, din filerul văduvei, pe care Mântuitorul Christos l-a prețuit mai mult, decât banii de argint și de aur, vărsați cu îngâmfare de cei bogăți în vistieria bisericii”.

Poporul român a fost ca Prâslea, adeseori și-a tăiat câte o bucată de carne din coapsă, ca să o dea sgripsuroaicei, să ajungă la lumină.

„Poporul nostru, din fericire, *nu cunoaște deosebirea de clase sociale*. Cu toții noi cărturarii am răsărit din aceeași colibă țărănească: unii mai curând, alții numai în timpul din urmă. Singura deosebire între noi poate fi, că unii ne-am hrănit în copilărie cu prescură de grâu curat, iar alții cu pâine neagră de secară, dar ambele frământate cu aceeași mână harnică a țărâncii române și dospite cu același aluat”.

Ereditatea Geniului

de **Dr. I. Făcăoaru.**

I. Compozitorii.

Ne-am ocupat anterior¹⁾ de ereditatea inteligenții superioare și a inteligenții inferioare. Menționam acolo rezultatele cercetărilor genetice și conchideam, că nivelul ca și calitatea inteligenții sunt ereditare.

Intr'o serie de articole ne vom ocupa de ereditatea geniului sub mai toate aspectele lui. Motivul ni l-a dat reforma recentă a învățământului de toate gradele dela noi. În nr. apropiat din *Buletinul Eugenic și Biopolitic*, ne ocupăm între altele de necesitatea unei profunde adaptări a programei în învățământul secundar la noile descoperiri ale științei și în special ale științei omului. Nu puteam stărui acolo asupra temeiurilor concepției noastre. În legătură cu rolul formal și educativ al diferitelor discipline din programa analitică ar fi trebuit să recurgem la genetica umană, spre a comunica cititorilor câteva din rezultatele științei eredității. Anume, că nici calitatea și nici cantitatea inteligenții nu poate fi pur și simplu „formată” sau „creiată”, cum repetă mereu lumea pedagogilor, care se sbate în plasa intelectualismului secolului al 18-lea.

Considerăm pe rând două aspecte pentru a ne explica natura și originea geniului. Întâiu, suprema forță spirituală este înăscută. Al doilea, geniul este ereditar. (Ceea ce este înăscut poate să fie, dar poate și să nu fie ereditar, pe când ceea ce este ereditar este implicit înăscut).

Că geniul este înăscut, dovada e manifestarea lui spontană, în cei dintâi ani ai copilăriei. Creațiunea genială este inconștientă, instinctivă, în această perioadă. Uneori copilul precoce își surprinde brusc mediul cu facultatea lui creatoare. De obicei copilul nu primește anterior niciun fel de instrucțiune în sensul di-

¹⁾ Transilvania, 1937: Nr. 1, p. 55 și Nr. 2 p. 116.

pozițiilor lui naturale. Asta nu-i împiedică pâlparea inițială a geniului uneori chiar în perioada primei copilării. Imboldul spre creațiune este uneori așa de intens, încât frânge chiar piedicile așezate în cale.

Incepem seria articolelor noastre cu compozitorii.

* * *

Johann Sebastian Bach (1685—1750) intră în cor la etatea de 11 ani și devine repede unul din primii cântăreți. Este deopotrivă de talentat ca violonist, pianist și organist. Pasiunea lui de a progresa repede și a întreprinde teme grele era neînfrântă. Pe la vârsta de 10 ani se ocupa cu o grea operă muzicală. Frațele său mai mare care-i supraveghia educația i-a interzis lucrul. Timp de 6 luni copilul se ocupa noaptea cu copierea bucății la lumina lunii, încât și-a slăbit vederea pentru tot restul vieții. La 18 ani deține un loc important în vieța muzicală la curtea din Weimar. A creat opere de geniu sub vârsta de 20 de ani.

Familia Bach a produs 34 de talente muzicale remarcabile, în cele 5 generații din sec. 17-lea și 18-lea. Din cei 20 de copii ai lui Bach n'a fost niciunul fără talent. Datorită probabil și căsătoriilor bune, inzestrarea s'a potențat dela o generație la alta. Strămoșul familiei, anume Weit, a imigrat în 1590 din Ungaria la Wechmar (l. Gotha) era morar și brutar și cânta excelent ca amator la vioară.

Despre 2 gemeni din această familie — unul din ei era tatăl compozitorului nostru — erau de o perfectă asemănare și ca exterior și ca interior. Aveau același fel de a gândi și de a se exprima, amândoi preferau vioara și aveau aceeași execuție. Sorițele lor îi confundau. Suferiau de aceleași boli în același timp și primul a decedat la scurt timp după al doilea.

Ludwig van Beethoven (1770—1827) își manifestă talentul la 7 ani și 3 luni, când a dat împreună cu tatăl său primul concert. La 10 ani creează prima lui compoziție. La 11^{1/2} ani ajunge organist la curte; la 12 ani cimbalist și directorul repetițiilor. E caracterizat de maestrul său în acest timp ca un „băiat de cel mai promițător talent“. „Acest geniu tânăr ... va deveni al doilea Mozart“, etc. A fost indicat ca succesor al maestrului său înainte de 14 ani, când avea mai multe compoziții. Când era de 16 ani, Mozart i-a prevăzut geniu. După 17 ani ascensiunea lui fu ra-

pidă. El era senzația timpului său. Un critic contemporan spunea despre tânărul Beethoven: „dela Mozart n'am auzit pe nimeni pe care să-l compar măcar pe departe cu el”. O rentă imperială l-a pus din vreme la adăpost de grijile existenței.

Bunicul lui Beethoven despre tată, Ludwig († 1773) a fost un strălucit muzicant și dirijor al orchestrei ducale din Bonn, imigrat aici din orașul flamand Louvain. Tatăl său Johann († 1792) era tenor de talent și dirijor. Ludwig a moștenit inteligența dela bunicul său dinspre mamă. Însăși mama lui era de o mare inteligență.

Franz Joseph Haydn (1732—1809). Talentul său a fost descoperit de către vărul său Frankh și dirijorul Reutter, care-i dădura posibilitatea să și-l cultive. Ruda lui a observat exactitatea cu care el bătea măsura înainte de 6 ani. La 6 ani cânta în cor. Între 6 și 8 ani a învățat țimbalul într'o singură lecție. La 8 ani făcea progrese uimitoare în muzica vocală. La 9 ani impresionă muzicanți bătrâni cu talentul său. La 13 ani a compus. Micul muzician, lucrând fără maestru, a făcut singur o serie de descoperiri de mare valoare pentru el. La 19 ani avu succes cu prima sa operă. Anterior vârstei de 24 ani, geniul lui era aproape peste tot recunoscut.

Despre Haydn s'a crezut mult timp că descinde dintr'o familie fără înzestrare muzicală. S'a descoperit mai pe urmă că tatăl său deși era rotar, era amator de muzică. Avea o frumoasă voce de tenor și fără să cunoască note, se acompania la harpă. Fratele său Michael (1734—1806) era de asemenea compozitor cunoscut.

Wolfgang Amadeus Mozart (1756—1791) a început să inventeze idei muzicale între 3 și 4 ani. La aceeași vârstă cânta la pian „cu o perfectă corectitudine” și în timp exact. La 5 ani are primul impuls de a produce și micile bucăți erau scrise de către tatăl său. Înainte de a implini 6 ani avea trei lucrări și întreprinse un turneu la München împreună cu tatăl său și cu sora lui, care era pianistă. La 7 ani publicase 4 bucăți. În turneele lui din marile capitale europene — copilul Mozart — a întrecut orice așteptări și era privit peste tot ca o minune. Nu implinise 10 ani și era numit „cel mai extraordinar talent din lume”. La 11 ani scrie la Viena din indemnul împăratului Iosif II, opera comică *La finta semplice*. La 13 ani era maestru concertator arhi-

episcopal la Salzburg și compuse în primul an 20 de bucăți. Papa îl distinse cu un titlu. La 14 ani fu prezentată prima sa operă italiană *Mitridate* cu mare succes. Tot la 14 ani Mozart aude o singură dată, *Allegrî miserere* la Roma, în capela sixtină și o scrie din memorie. În anul următor scrie opera *Ascanio în Alba*. La 16 ani compune operele *Il sogno di Scipione* și *Lucia Silla*. Înainte de 16 ani Mozart era „un artist executor strălucit tot așa ca și un mare geniu creator”. La 18 ani compuse opera *La Finta Giardiniera*, pe care un distins critic o caracteriza ca pe produsul celui mai mare geniu din câte au trăit vreodată. În anul următor compune *Il re pastore*. La 24 ani compune capod'opera lui *Idomeneo*, iar la 26 ani mai multe opere, între care *Die Entführung aus dem Serail*.

Răsfățatul curților europene, poate cel mai mare geniu muzical al tuturor timpurilor, a murit sărac și nu s'au găsit bani nici pentru înmormântare. Rămâne o rușine pentru patria lui, că trupul i-a fost așezat pe o zi friguroasă de iarnă într'o groapă comună, la un loc cu sărăcimea orașului.

Bunicul său a fost legător de cărți. Tatăl — Leopold Mozart († 1787) — era compozitorul curții și din 1762 era vicecapelmaestru al arhiepiscopului din Salzburg. A compus muzică bisericească, opere, oratorii, simfonii, etc.

Gioachino Antonio Rossini (1792—1868) a primit primele lecții de muzică la 7 ani. Maestrul său excentric și leneș l-a învățat greșit să folosească numai două degete. Încă de copil — poate înainte de 12 ani — și-a însoțit părinții în turneele lor muzicale. Între 12 și 14 ani cânta în corul bisericesc. La 14 ani Rossini executa cea mai grea muzică și avea rolul de director al unei mici trupe provinciale de artiști. La 15 ani conducea concertele lunare la „Academia d'I Concordi”.

La început au fost murmure împotriva băiețandrului așa de tânăr. Talentul, fermitatea și vigoarea lui au făcut să amuțească murmurele. La 16 ani și-a atras admirația generală cu execuția unei bucăți grele din Haydn, preda canto celor mai buni artiști de operă din Italia și „era un acompaniator desăvârșit”. El compuse prin instinct mici duete pentru două cornete, un număr de piese pentru voce și pianoforte și o operă (fără să fi învățat regulile contrapunctului). La 18 ani compune prima lui operă *La Cambiale di Matrimonio*. La 19 ani publică alte două opere. Nu

implinise încă 21 de ani și publică alte 5 noi opere. La 23 de ani fu angajat ca director muzical la 2 teatre din Neapole pe 7 ani, cu obligația să compună 2 opere pe an. În mai puțin de un an, el produse 4 opere, între care și *Bărbierul din Sevilla*, care i-a adus un enorm succes. Altă operă triumfală din cele 4 a fost *Otello*.

Ambii părinți erau modești muzicanți: tatăl avea serviciul de trompetar al orașului și inspector al abatorilor. În trupă, mama lui era prima donna bufa — cânta la operă sau la carnaval — iar tatăl era prim cornetist.

Franz Schubert a intrat la 11 ani în corul bisericii curții. Între 16 și 20 de ani a compus 8 opere, 4 liturghii, simfonii, quartete de coarde, numeroase Lied-uri, etc. În numai 15 ani (moare la vârsta de 31 ani) a creat 17 opere, 600 Lied-uri, etc. în care el s'a arătat unul din cei mai geniali inventatori de melodii.

Talentul muzical se găsește în ascendență.

Richard Wagner (1818—1883) a fost impresionat la 6 ani de biografia lui Mozart. La 8 ani cânta la piano. La aceeași vârstă a auzit *Freischütz* și *Jungfernkranz*, care i-au schimbat gustul pentru muzică. Mama lui nu vedea în el (la 9 ani) un talent muzical, copilul manifesta în schimb un puternic interes pentru dramă. La 11 ani era decis să devină poet: a compus cu succes o poemă. Dela 12 ani, gustul pentru muzică îl acaparează din ce în ce mai mult.

A cântat la pian uvertura la *Freischütz*, prima dată după ureche. A început o poemă eroică și la 13 ani a tradus părți din *Odiseia*. În anii următori a continuat cu creațiunile lui dramatice și eroice. La 17 ani rezultatele școlare erau așa de proaste, încât a trebuit să părăsească gimnaziul. La 18 ani compuse cu succes 3 uverturi. După succesul unei opere romantice, *Wagner* ajunge la 22 de ani director al teatrului din Magdeburg. La 23 ani trece ca director al teatrului din Königsberg. În anul următor concepe marea sa operă tragică *Rienzi*, care a avut un succes enorm. Acuzat de participarea la revoluția din 1849 a scăpat cu greu de urmărirea poliției fugind la Zürich.

Ambii părinți erau de o superioară intelectualitate, dar fără talent muzical. Tatăl său fu un timp directorul poliției din Leipzig.

lubea poezia și era devotat cu pasiune dramei. A murit la câteva luni după nașterea fiului său.

Mama lui s'a recăsătorit, cu un artist *Geyer* (actor și cântăreț), care l-a crescut cu îngrijire pe micul *Richard*. Fratele său mai mare *Albert Wagner*, a fost un timp regisor și cântăreț în *Würzburg*. Fiul său și al *Cosimei Wagner*, — *Sigfried Wagner* — a fost compozitor, dirijor și regisor.

Karl Maria von Weber (1786—1826) învățase canto și îndrăgise pianul înainte de 4 ani. Putea scrie înainte de 6 ani. La 11 ani publică primele sale compoziții. La 12 ani compune prima operă, care nu-i primită de nici un editor. Ia lecții de muzică și maestrul său e mirat de talentul său în germene și bogata lui imaginație. E pianist și cântăreț. Încă dela 9 ani este inițiat în miniaturi, ulei, pastel și gravuri. După 12 ani tatăl său ține cu orice preț să facă un geniu din el și-l inițiază cu ajutorul unui asociat litograf în arta gravurei. Chiar în același an micul *Weber* se reîntoarce la muzică, silit de o critică defavorabilă litografiei și încurajat de altă critică favorabilă muzicii. La 13 ani el dă concerte încununată de succes în mai multe orașe și tot acum managerul teatrului din *Karlsbad* îi încredințează un text de operă scris de el, pe care micul muzician îl așează pe note în anul următor. A terminat al doilea act în 10 zile. Opera a avut succes. La 15 ani el a compus o mică operă comică în 2 acte, prețuită de bătrânul *Michael Haydn*. La 16 ani are succes cu primul său *Lied* și alte bucăți foarte reușite. La 17³/₄ ani ajunge capelmaestrul orchestrei din *Breslau*, cu toată neîncrederea și opoziția muzicienilor din oraș. În anii următori își continuă compozițiile și ascensiunea.

Din prima căsătorie cu o fată dintr'o familie fără talent muzical, tatăl lui *Weber* a avut doi fii, care n'au produs nimic, cu toată pregătirea muzicală extrem de asiduă a tatălui lor. El ținea să aibă cu orice preț un copil, cel puțin tot așa de talentat ca fiul cumnatului său — e vorba de *Wolfgang Amadeus Mozart*.

După moartea primei soții se căsătorie cu o fată, care descindea dintr'o familie cu mare talent muzical. Singurul copil din această căsătorie a fost genialul *Karl Maria von Weber*.

Tatăl lui *Weber* a fost ofițer, apoi director al companiei de muzicanți *Weber*, care a purtat oarecari succese în turneele

prin Germania. Ambii părinți aparțineau micii nobilimi. Tatăl era un aventurier, care și-a luat singur titlul de baron.

* * *

Câteva rânduri despre gemeni. Menționăm încă un caz identic celui din familia Bach anume Wolf și Will Heins — gemeni uniovulari contemporani. Inzestrarea lor este așa de identică, încât la examene iau aceleași note. Inclinațiile lor muzicale sunt identice. Aveau în comun sarcina de dirijori. Iși schimbau locul chiar în aceeași reprezentatie, fără ca muzicanții să observe și încă mai puțin publicul, așa de departe mergea identitatea concepției, a gesturilor lor, etc. Cum se știe gemenii identici provin dintr'un singur ou: identitatea celulei germinative implică identitatea individualității.

* * *

Ne-am abținut dela comentarii în text. Sunt totuși necesare unele lămuriri, ale unor fapte mai elocvente.

Cazul Wagner părea o excepție dela regula eredității. Nici-unul din părinți nu era inzestrat. De aceea nici nu l-am citat în cursul meu de eugenie. Imi aminteam de un caz anonim, de care raportase *Mjöen*. Anume o virtuoaasă muzicală născu, din căsătoria cu un bărbat și el talentat, 7 copii foarte talentați. Spre nedumerirea cercetătorului, ea descindea dintr'un trunchiu lipsit de talent muzical. Abia mai târziu cercetătorul a aflat dela un membru al familiei că în realitate virtuoaasa era fiica naturală a unui mare muzician. Despre Wagner nu găsisem nici o indicație în izvoarele pretențioase consultate. Amintindu-mi de ghidul lui Otto Schumann (*Meyers Opernbuch*) gădesc următoarea frază în paranteză la biografia compozitorului nostru: „Wagner l-a socotit pe *Geyer* ca pe tatăl său natural”. Enigma este lămurită. Cum se vede, natura nu se sinchisește de „normele” noastre etice.

Cazul Weber. Vanitatea tatălui compozitorului Weber, care a ținut morțiș să aibă un fiu genial, a avut urmări fericite nu numai pentru el, ci și pentru cultura lumii. Ostenelile cu educația muzicală stăruitoare a copiilor din prima căsătorie n'au dat nici un rezultat. El însuși nu era deosebit de inzestrat, iar soția lui era cu totul neinzestrată.

Dispozițiile ereditare lipseau copiilor și acestea nu puteau fi compensate prin nicio trudă. Karl Maria dimpotrivă moștenise

geniul dela mama lui — fericit aleasă de către tatăl său. Aici nu mai era nevoie de educație muzicală stăruitoare. Geniul s'a manifestat spontan. Când tatăl nerăbdător că nu se manifestă geniul muzical al copilului său a încercat să-l pregătească asiduu pentru o altă artă, a fost fără succes. Copilul a părăsit repede gravura și pictura — pentru care n'avea dispoziții sau pentru care dispozițiile erau mai slabe — și s'a reîntors la muzică, la arta pentru care-l hărăzise destinul fericit ales de către părinții săi.

Aceleași tribulații la Wagner. Avea și talent dramatic, dar a fost mai puternică dispoziția pentru muzică. Când geniul n'are învățătură dela un maestru, el învață singur ca Haydn, sau se debarasează de deprinderile greșite învățate dela maestru. Tot Rossini, compune opere fără ca în prealabil să fi învățat regulile contrapunctului.

Tinerețea geniului în rolul de conducător al altora cu mult mai bătrâni a întâmpinat uneori murmure și dușmăni (cazurile cu *Rossini* și *Weber*) dar până la urmă a smuls respectul și supunerea cuvenită. Ar fi la fel în orice domeniu de activitate.

Lumea ar fi fost mai săracă cu cea mai mare parte din operele lui Wagner, dacă acesta ar fi ispășit cu viața amestecul în revoluție sau n'ar fi scăpat în Elveția. Și mai mult, fără „greșeala” mamei lui, cultura ar fi lipsită de întreaga comoară wagneriană.

Cultura n'ar fi avut operele lui Bach și comorile lui Beethoven, dacă străbunii lui n'ar fi imigrat în Germania. Alte căsătorii în patria de origină ar fi dat alte progenituri, care foarte probabil, ar fi rămas în noaptea anonimului.

De obicei mediul etnic în care apare geniul este susceptibil de admirație și entuziasm pentru geniu și de încredere în forțele lui creatoare. De aici interesul pentru mijloacele de promovare, morale și materiale.

* * *

În afara interpretărilor noastre, adăogăm concluziile lui *Mjœen*. În baza unor studii îndelungate, geneticistul norvegian conchide cu privire la ereditatea talentului muzical următoarele :

1. Părinții neînzeștrați cu talent muzical n'au niciodată copii înzeștrați, iar părinții foarte bine înzeștrați n'au niciodată copii neînzeștrați.

2. Cu cât mai înalt este nivelul mediu de înzestrare al părinților, cu atât mai înalt este și nivelul mediu de înzestrare al copiilor.

3. Când copiii sunt în medie mai bine sau mai rău înzestrați decât părinții, explicația este de căutat în liniile colaterale.

4. Diferențele mari în înzestrarea părinților au influență defavorabilă asupra gradului de înzestrare al copiilor.

Mersul eredității talentului muzical este dominant (polimerie). Vocea este de asemenea ereditară. Bas și sopran sunt dominante, bariton resp. mezosopran sunt eterozigote, tenor, respectiv alt, sunt recesive, omozigote.

Din materialul înfățișat de noi văzurăm că :

1. Cu cât geniul este într'o pregnantă mai superioară cu atât mai de timpuriu și mai categoric se manifestă și cu atât mai mic apare rolul educației muzicale.

2. Calitatea creațiunii geniale se manifestă până către 15—17 ani și nici o schimbare esențială nu se mai produce în orientarea lui după 20 de ani. Creațiunile geniale sunt posibile înaintea vârstei de 20 de ani și foarte frecvente înainte de 25 de ani.

Ereditatea defectelor psihice

de **Dr. S. P. Cupcea.**

Numărul mereu crescând de alienați, debili mintali și criminali este unul din fenomenele îngrijorătoare ale societății actuale. Societatea umană, pe lângă diversele greutăți prin care trece, are de dus și sarcina publică a sute și mii de defectivi mintali care, nu numai că sunt elemente neproducătoare, dar reprezintă în același timp nucleul disoluției morale și al mizeriei fizice și psihice.

Combaterea creșterii numărului defectivilor psihici nu se poate realiza fără cunoașterea cauzelor care îi produc. Iar cauza fundamentală a acestor defecte mintale este *ereditatea*.

Cea mai bună dovadă a acestei afirmațiuni ne-o dă studiul gemenilor.

Gemenii sunt de două feluri :

1. Unii gemeni rezultă dintr'un singur ou, care, rupându-se în două, ne dă două ființe. Fiind rezultați din același ou (deci

dintr'un singur ovul fecundat de un singur spermatozoid), acești gemeni au o compoziție intimă, un patrimoniu ereditar identic. Ei sunt, cum se spune, o singură ființă scoasă în două exemplare. Se numesc: gemeni uniovulari, univitelini sau monozigoți.

2. O altă categorie de gemeni rezultă din fecundarea a doi ovuli diferiți, de către doi spermatozoizi diferiți, dar în același timp. Aceștia nu sunt altceva decât doi frați, concepuți, purtați și născuți deodată. Ei se numesc gemeni biovulari, bivitelini sau bizigoți. Acești gemeni nefiind decât frați concomitenți, nu se vor asemana mai mult decât frații obișnuți. Ei vor putea fi chiar de sexe diferite (unul băiat, altul fată), pe când gemenii uniovulari, dintr'un singur ou, nu pot fi decât de același sex.

Care este importanța gemenilor pentru studiul eredității? Dacă un caracter fizic sau psihic este ereditar, el trebuie să fie foarte asemănător la gemenii rezultați dintr'un singur ou, care sunt identici ca structură ereditară. De altă parte, dacă un caracter fizic sau psihic este ereditar, el va fi mai puțin asemănător la gemenii rezultați din două ouă, care deși trăiesc în mediu identic, nu sunt, după cum am văzut, mai asemănători din punct de vedere ereditar decât doi frați obișnuți.

Dacă dimpotrivă mediul ar fi acela care ar determina caracterul respectiv, acest caracter ar trebui să fie foarte asemănător și la gemenii biovulari, căci doar aceștia trăiesc în același mediu. Când, deci, un caracter fizic sau psihic concordă într'un grad mare la gemenii uniovulari și nu concordă decât mai puțin la gemenii biovulari (deși aceștia trăiesc în același mediu) înseamnă că acel caracter este determinat predominant de ereditate.

Când un caracter concordă în același grad și la gemenii uniovulari și la gemenii biovulari, înseamnă că acel caracter este determinat mai ales de mediul din jur. De exemplu, pojarul concordă la gemenii uniovulari în 90—95% a cazurilor și concordă la gemenii biovulari tot în 90—95% a cazurilor. Aceasta înseamnă că pojarul este cauzat de un factor din mediu (de un microb venit din afară) și că gemenii crescuți în același mediu îl vor primi la fel, fie că sunt identici ereditar (uniovulari), fie că sunt diferiți ereditar (biovulari). Deci în pojar ereditatea nu are un rol important.

Cu totul altfel se prezintă lucrurile când studiem defectele psihice. Smith, care a studiat 66 perechi gemeni dintre care cel

puțin unul era debil mintal, a constatat că, repartizându-le după natura lor biologică (uniovulari sau biovulari), concordanța debilității mintale se distribue în felul următor :

	Gemeni uniovulari	Gemeni biovulari
Ambii debili mintali	14 (87.50%)	4 (8.00%)
Numai unul debil mintal	2 (12.50%)	46 (92.00%)

Debitateea mintală concordă deci la gemenii uniovulari în 87% a cazurilor, în timp ce ea nu concordă la gemenii biovulari decât în 8% a cazurilor.

Cum poate fi explicat acest lucru ? Doar și gemenii biovulari trăiesc în același mediu familial, școlar și social. Dacă mediul ar produce debilitatea mintală, ar trebui ca și gemenii biovulari să concorde, ca și cei uniovulari, în 87% a cazurilor. De ce concordă aproape de 11 ori mai mult gemenii uniovulari ? Rămâne o singură explicație: debilitatea mintală fiind ereditară concordă mai mult la gemenii uniovulari, care au o ereditate identică. Ea nu concordă decât foarte puțin la gemenii biovulari, deși aceștia trăiesc în același mediu, fiindcă ereditatea acestora este mai puțin asemănătoare, ei nefiind decât frați concomitenți.

O lumină tot atât de puternică a aruncat studiul gemenilor în problema criminalității. Și aici concordanța la gemenii uniovulari este mult mai mare decât la gemenii biovulari. Intregul material din literatura științifică a fost adunat de Borgström și este compus din 364 perechi de gemeni dintre care cel puțin unul este criminal. Concordanța criminalității la diferitele feluri de gemeni se repartizează în felul următor :

	Gemeni uniovulari	Gemeni biovulari
Ambii criminali	93 (73.22%)	50 (21.09%)
Numai unul criminal	34 (26.77%)	187 (78.90%)

Iată deci că gemenii uniovulari au criminalitatea concordantă în 73% a cazurilor, în timp ce gemenii biovulari au criminalitatea concordantă abia în 21% a cazurilor, deși trăiesc în același mediu și deci sunt supuși aceluiași influențe externe. Este cea mai bună dovadă că dispoziția spre crimă este cauzată indiscutabil ereditar și că mediul are o prea mică influență asupra acestei dispoziții. Cercetările au justificat pe deplin părerea lui Lange, inițiatorul studiului gemenilor criminali, care a afirmat că: „criminalitatea este un destin”, un destin biologic, dat de forțele eredității. În special în criminalitatea „gravă” această concordanță

la gemenii uniovulari este aproape 100%. Deci criminalitatea în general este un produs al dispozițiilor ereditare, este o manifestare, cu repercusiuni sociale, a disgeniei umane.

Aceeași importanță a factorului ereditar ne-o demonstrează studiul gemenilor și în boalele mintale. Boalele mintale mai importante concordă la gemenii uniovulari în 80–85% a cazurilor, pe când la gemenii biovulari concordă abia în 6–15% a cazurilor. Chiar și epilepsia se dovedește a fi determinată în cea mai mare parte de ereditate, după cum ne arată cazurile de gemeni adunate de Rosanoff :

	Gemeni uniovulari	Gemeni biovulari
Ambii epileptici	14 (60·86%)	20 (23·80%)
Numai unul epileptic	9 (39·13%)	64 (76·19%)

Epilepsia deci nu concordă la gemenii biovulari decât în 24% a cazurilor, deși aceștia trăiesc în același mediu. În schimb, la gemenii uniovulari epilepsia concordă în 61% a cazurilor. S'ar putea oare tăgădui că, în cea mai mare parte epilepsia este determinată ereditar?

Studiul gemenilor ne demonstrează deci că defectele psihice, în cea mai mare măsură, sunt determinate de ereditate. Acolo unde ereditatea e la fel (gemeni uniovulari) și defectele psihice sunt la fel; iar acolo unde ereditatea e diferită (gemeni biovulari) și trăsăturile psihice sunt diferite, chiar dacă individualitățile acestea diferite au crescut în același mediu.

Mediul în general nu crează defecte psihice, acolo unde ereditatea a fost bună. Mediul nu face decât să desvolte defectele sau calitățile fixate prin ereditate.

La baza defectelor psihice, fie că e vorba de debilitate mintală, de criminalitate sau de alienație, stă constituția înăscută, ereditară individuală. Pentru ca societatea să scape de povara acestor defectivi, va trebui ca să elimine spițele defective prin măsuri eugenice și să încurajeze, în același timp, perpetuarea spițelor ereditare superioare. Selecția eugenică este măsura fundamentală a ameliorării capitalului biologic uman, căci degradarea acestui capital rezultă, în primul rând, cum ne demonstrează studiul gemenilor, din perpetuarea nestăvilită a tarelor și defectelor ereditare.

Conferința președinților de despărțăminte și secțiuni ai „Astrei“

de I. B.

Legea Serviciului Social a fost un moment deosebit de important în dezvoltarea „Astrei“. Ea a avut o seamă de repercusiuni, atât asupra programului de muncă, cât și asupra organizării instituției noastre. Suspendarea acestei importante reforme a impus deci o luare de contact între conducerea centrală a Asociației și organele ei externe, pentru a se vedea măsurile ce trebuiesc luate, pentru ca munca pe teren să nu fie prin nimic stânjenită. Faptul apoi că adunarea generală dela Cluj a fost amânată (cea dela Sibiu a fost pur administrativă) a lipsit pe slujitorii devotați ai „Astrei“ de aceea convenire anuală care hrănește entuziasmul, oțelește puterile și îmbogățește cunoștințele cu inițiative din alte despărțăminte. Vremurile neasemuit de grele prin care trece neamul nostru impuneau și ele o dinamizare a tuturor ostașilor din armata idealistă a „Astrei“. Poruncile ei: lupta jertfitoare pentru luminarea mulțimilor, pentru solidaritatea națională și pentru păstrarea și îmbogățirea patrimoniului etnic, au devenit de o tragică actualitate. Iată tot atâtea motive care cereau contactul de care aminteam.

El s'a făcut mai întâi prin obișnuitele circulare către despărțăminte. Atâta nu era însă de ajuns. De aceea s'a recurs la una din acele conferințe cu conducătorii de despărțăminte și de secțiuni, a căror rodnicie s'a dovedit cu prisosință în anii din urmă.

Conferința s'a ținut la Cluj în ziua de 16 Decembrie. La o invitație a d-lui Președinte al „Astrei“, aproape cincizeci de despărțăminte și secțiuni din toate părțile Ardealului și ale Banatului și-au trimis la Cluj reprezentanții lor, în cea mai mare parte președinții înșiși. Cu toate dificultățile momentului, cu toate piedicile distanței, n'au lipsit nici reprezentanții Banatului, nici ai Secuimii, nici ai frontierei, nici ai Munților Apuseni și chiar și capitala

țării a ținut să fie de față prin delegatul său. Deosebit de mișcătoare a fost prezența venerabilului moșneag Iuliu Moisil, președintele despărțământului Năsăud, care cu toate că poartă pe umerii săi povara a optzeci de ani a ținut să-și spună cuvântul lui luminat și înțelept la această convenire.

Conferința a început printr'un expozeu bogat și documentat al d-lui prof. *Dr. Iuliu Moldovan*, președintele „Astrei”. D-sa a înfățișat mai întâi felul în care Asociațiunea s'a achitat de însărcinarea aplicării Serviciului Social în ținuturile de dincoace de Carpați, raporturile pe care le-a avut cu conducerea acestei instituțiuni, convențiile dintre „Astra” și ea, făcute toate cu scopul ca Asociațiunea să-și păstreze autonomia, bogata ei tradiție și libertatea de inițiativă. Cu toate că aceste convenții n'au fost totdeauna respectate de unele organe subalterne din conducerea centrală a Serviciului Social, cu toate că înafară de salariile funcționarilor, nu ni s'au pus la dispoziție mijloace pentru realizările pe teren, „Astra” a aplicat cu conștiințiozitate legea, mai ales prin munca și jertfa despărțământelor. D-sa roagă pe conducătorii acestor unități să conserve cu sfințenie înfăptuirile din această perioadă de lucru, să mențină un contact viu cu cercurile și căminele întemeiate la sate, să prezinte un inventar amănunțit al bunurilor acestora, pentru ca să ne putem da seama de progresele realizate și de puterile de care dispunem. Munca disciplinată și sistematică să fie continuată. Conducătorii despărțământelor și ai tuturor unităților de pe teren sunt răspunzători față de conducerea centrală a „Astrei” de toate unitățile de pe teritoriul lor de activitate. Ei nu vor sta în legătură decât cu această conducere și nu vor putea primi dispoziții și îndrumări decât din partea organelor statutare ale „Astrei”.

Nu vor rămânea pe teren decât unitățile statutare ale „Astrei” adevărate cercurile culturale (la sate), despărțământele de plasă și despărțământele județene. Secțiile dela ținuturi au fost înlocuite, prin consilieri culturali ai „Astrei” pe lângă Reziidenții Regali, consilieri care au fost acceptați de Excelențele lor. Nu se vor întemeia cercuri culturale orășenești decât în municipii, acolo unde se va simți nevoia, cu aprobarea Comitetului Central. Activitatea la orașe va fi săvârșită de despărțăminte. Pentru o mai bună administrare a unităților se vor introduce o seamă de măsuri și registre, care sunt studiate.

„Astra“ va continua să colaboreze cu orice instituție românească culturală sau națională, cu un program înrudit cu al ei. Ea va colabora deci cu Fundația culturală „Principele Carol“, prin împrumuturi de inițiative și de idei. Ar fi de dorit însă ca Fundația să nu-și păstreze în Ardeal și Banat decât căminele experimentale. Intemeierea de cămine pe teritoriul unde „Astra“ are organizații vechi nu aduce decât fricțiuni locale supărătoare, care stânjenesc activitatea culturală. D-sa va căuta să ajungă la un acord definitiv în această privință cu conducerea Fundației.

Intru cât Frontul Renașterii Naționale are în program o seamă de obiective pentru care „Astra“ luptă dela întemeierea ei, ca: solidaritatea națională, selecționarea valorilor, întărirea familiei, adâncirea cultului față de Patrie și Rege, Asociațiunea va colabora și cu această instituție.

Niciuna din aceste colaborări nu trebuie însă să atingă ființa, autonomia și tradiția „Astrei“, bunuri care nu noi le-am creat, ci le-am moștenit dela înaintași și avem datoria să le transmitem neatinse și îmbogățite urmașilor. „Astra“ este rezultatul unui lung șir de lupte și jertfe, duse în vremuri deosebit de grele, de cele mai alese spirite ale românismului transilvănean. A slăbi sau a distruge clădirea ridicată prin aceste jertfe ar fi un păcat de moarte față de neamul nostru.

Colaborăm deci cu oricine căci avem de unde să dăm. Capitalul nostru de idealism este imens. Și într'adevăr în puține momente din trecutul „Astrei“ a fost nevoie ca acum de acest idealism. D-sa face un cald apel către despărțăminte să coloreze toate manifestările lor cu idealismul „Astrei“. El să fie balsamul vindecător al rănilor, lăsate de greutatea ceasului de astăzi. În această ordine de idei, d-sa amintește opera de ajutorare a concentrațiilor săvârșită de despărțământul Brașov. Ea ar trebui generalizată în toate despărțămintele. Foarte binevenită ar fi și generalizarea operei de ajutor mutual, după modelul celei din cercul cultural Dârlos, care a fost relevată în conferințele anterioare.

D-sa face un apel la Secțiile literare și științifice să-și continue activitatea cu puteri crescute.

Amintește de un apel al Arhivei de Folclor din Cluj de sub conducerea d-lui Ion Mușlea, directorul Bibliotecii Universi-

tare și roagă pe cei prezenți să recomande conducerii acestei arhive membri corespondenți, care să se ocupe cu strângerea de material folcloric. Obiceiuri, port, dans, cântec, au fost nelipsite din programul „Astrei”. Să se continue frumoasa muncă, inaugurată mai ales prin Șoimii Carpaților, pentru păstrarea și renașterea lor.

Ampla și călduroasa expunere a d-lui președinte al „Astrei” a fost urmată de lungi debateri la care au luat parte un mare număr din cei prezenți. Timp de patru ore discuțiile au urmat în acea atmosferă de generos idealism, care a caracterizat totdeauna aceste conferințe.

Dl *Dr. Ilea* (Sighet) cere ca școlile țărănești ale „Astrei” să contribuie la formarea organelor conducătoare dela sate, ale Frontului.

Dl *prof. Hațieganu* (Cluj), printr'o inimoasă cuvântare, arată trăinicia „Astrei”, înfăptuire nemuritoare a unui lung șir de generații, pe care avem datoria să o sprijinim și să o întărim cu toate puterile noastre. De altfel oricare ar fi furtunile care ar izbi-o, stânca „Astrei” înfruntă victorioasă valurile. D-sa înfierează pe acei inconștienți care au acuzat pe unii din conducătorii „Astrei” că sunt sinecuriști, când se știe cât jertfesc aceștia din timpul, averea și sănătatea lor pentru ca „Astra” să se mândrească cu impresionantele ei înfăptuiri.

Dl *Rusmir* (Oravița), *P. Suciu* (Turda), *I. Moisil* (Năsăud), *Dr. T. Popa* (Oradea), *Moldovan* (București), *Dr. I. Bozdog* și *Dr. E. Nicoară* (Mureș), *Dr. Seleș* (Satu-Mare), *I. Popa* (Zlatna), *Gheție* (Tg. Lăpuș), cer lămuriri și comunică informații privitoare la lichidarea unităților Serviciului Social și la colaborările amintite de dl președinte.

Se decide ca Asociațiunea să-și păstreze cu sfințenie patrimoniul, să se facă inventarul tuturor unităților. Pe teren să nu rămână decât unitățile și denumirile statutare.

Dl *Moisil* (Năsăud) mai cere să continue opera de refacere a portului național și să se caute mijloace materiale pentru intensificarea muncii pe teren.

Dl *Moga* (Salonta), *Gherman* (Regionala Banatului), *Munteanu* (Huedin), *Vulcuțiu* (Sânmartin), cer să se intervină la orga-

nele în drept ca să se introducă sume în bugetele comunelor pentru sprijinirea activității „Astrei”.

Dl *Președinte* arată că Rezidenții Regali și-au dat asentimentul lor în această privință. D-lor au dat o circulară către organele subalterne să sprijine munca „Astrei”, iar funcționarii să se înscrie printre membri ei. D-sa face apel la cei prezenți să înceapă o campanie pentru înscrierea de membri.

Dl *Dr. T. Popa* (Oradea) aduce mulțumiri d-lui *Președinte* pentru tactul și prevederea cu care a condus Asociațiunea în timpul aplicării Serviciului Social. D-sa arată progresele făcute în județul Bihor, unde satele primesc cu mare dragoste pe trimișii „Astrei”, administrația îi sprijină cu multă înțelegere, iar portul a început să reapară, datorită unităților de Șoimi, întemeiate de curând.

Dl *Dr. Eugen Nicoară* (Reghin) cere să se intervină la Rezidenți pentru a se lăsa în seama organelor „Astrei” organizarea horelor țărănești, mijloace admirabile de contact cu tineretul și de creare de resurse, pe seama cercurilor culturale. D-sa invită „Astra” să țină adunarea generală viitoare la Reghin, pentru a se inaugura cu acest prilej palatul cultural al Asociațiunii, ridicat de despărțământ.

Dl *Președinte* arată că, întru cât adunarea viitoare se va ține la Cluj, la Reghin se va putea organiza o adunare extraordinară, cu caracter festiv și cu o largă participare, pentru punerea în evidență a unei realizări într’adevăr impresionante.

La întrebările unor delegați privitoare la loturile de case culturale, pe care le exploatează prin abuz diferite alte instituții, d-sa arată că aceste loturi sunt înscrise la Cartea Funduară pe numele „Astrei”. Orice abuz să fie semnalat Comitetului Central, care poate comunica date precise cu privire la situația juridică a loturilor.

Dl *Ilie Rusmir* (Oravița) roagă conducerea „Astrei” să confecționeze registre tip pentru birourile cercurilor culturale.

Dl *Președinte* relatează că modelele acestor registre sunt de mult elaborate. Ele vor fi cât se poate de simple pentru a nu stânjeni prin birocrațism activitatea pe teren a cercurilor. Roagă despărțământele să anunțe conducerea centrală despre numărul de registre de care au nevoie.

Dl *Atanasie Popa* (Cluj) cere ca propagandiștii „Astrei” să contribuie la întărirea moralului țării, în special a tineretului, atins de boale și de vicii.

Dl profesor *O. Ghibu* (președintele Secției Școlare) cere ca Asociațiunea să se îndrepte și spre orașe, nu numai spre sate. În acest scop să fie înscriși în secțiuni intelectualii din toate centrele noastre urbane. Aceștia să țină ședințe pe specialități, în care să dezbată toate problemele locale. De altfel d-sa este de părere că activitatea „Astrei” din anii de după războiu a fost cam haotică, din pricina că i-ar fi lipsit un program precis. Pentru îndepărtarea acestui neajuns d-sa propune o adunare generală extraordinară în care, în curs de mai multe zile, să se discute toate problemele românismului ardelean. Rezultatul acestor debateri să fie așternut, într'un memoriu către Maiestatea Sa Regele, Președintele de Onoare al „Astrei”, care în adunarea generală jubilară dela Blaj a arătat atât de luminos țelurile Asociațiunii.

Dl *Președinte* rezumă debaterile, evidențiind concluziile ce se impun cu privire la colaborarea cu alte instituțiuni și la munca pe teren. Răspunzând d-lui profesor Ghibu, d-sa arată că secțiunile nu au putut desvolta o activitate mai mare din pricina lipsei mijloacelor materiale, mijloace de care ele au mai multă nevoie decât despărțămintele. Totuși, cu toată sărăcia de care a suferit „Astra”, unele secțiuni s'au remarcat printr'o activitate impresionantă. Înainte de a fi chemate la o adunare generală extraordinară, secțiunile să-și lămurească ele însele programul. Asociațiunea n'a suferit de o lipsă de program, activitatea ei a urmărit obiective bine definite și a atins în ultimii ani realizări incomparabil mai bogate și mai sistematice decât tot ceea ce s'a făcut multă vreme înainte. D-sa aduce elogii despărțămintelor și organizației Șoimii Carpaților care prin jertfa și munca lor idealistă, prin înțeleapta chivernisire a bunurilor, prin marele număr de școli țărănești, case culturale și conferințe, prin munca pentru port, dans și cântec și prin alte realizări în toate domeniile atât la sate, cât și la orașe, au înălțat prestigiul „Astrei” la înălțimi de care suntem mândri astăzi. Nu suntem și nu avem dreptul să fim deprimați. Dimpotrivă avem tot dreptul să privim viitorul instituției plini de încredere în steaua ei. Se va interveni la foru-

rile în drept pentru a pune la dispoziție mijloacele materiale. Idealul pe care să-l aibă în fața sa fiecare muncitor în ogorul „Astrei“ va fi lămurit într'o broșură. De altfel el este simțit de toți aceia care s'au identificat cu scopurile „Astrei“, vechi și veșnic nouă, concrescute cu rosturile cele mai adânci ale ființei noastre etnice.

Cu inima plină de nădejdi și cu o aprigă dorință de muncă au părăsit delegații conferința. O parte din ei au vizitat, în cursul după mesei, expoziția „Astrei“ dela Biblioteca Universității.

Ultimele numere ale „Bibliotecii populare“ sunt următoarele:

Nr. 252—253. „Despre cărțile funduare și întabuiări“ de Dr. Valer Moldovan, adaptată legilor în vigoare, de Dr. Salvator Jurca.

Nr. 254—255. „Cultura pomilor“, după clima poziția și solul grădinei, de Ieronim Mardan.

Nr. 256. „Alexandru Chiorean alias Bătrâneau“ și rolul său în revoluția Românilor ardeleni din anul 1848, de Ștefan Pascu.

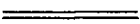
Nr. 257. „Poezii populare din Bănatul Jugoslav“, culese de Roman Cristea și Traian Mărghiticean.

Nr. 358. „Din pildele Domnului“ de Ion Agârbiceanu.

Nr. 259. „Calendarul pentru popor al Asociațiunii“, pe anul 1949, întocmit de Horia Petra-Petrescu.

Nr. 260. „Despre minuni“ de I. Agârbiceanu.

Nr. 261. „Alte anecdote“ de Gh. I. Chituc.

Darurile »Astrei« pentru armată. Vorbeam și în alte pagini ale acestei reviste despre contribuția „Asociațiunii“ la opera de înzestrare a armatei. Cum însă această nobilă năzuință a societății noastre a depășit bunele intenții și s'a cristalizat în fapte, ne îngăduim a înfățișa aci felul lor. Incă dela 3 Noemvrie a. tr., președintele „Astrei“ a trimis tuturor despărțămintelor o circulară de nobile îndemnuri prin care li se cerea să ia inițiativa ca femeile dela sate și orașe să lucreze neîntârziat pentru străjerii hotarelor noastre, îmbrăcăminte atât de necesară grelei ierni ce de pe atunci se vestea. Caldul nostru apel și-a avut răsunetul așteptat în inimile românești. Din diferite colțuri ale Transilvaniei n'au pregetat să ne sosească înduioșătoare știri ce desvăluiau vrednicia femeilor noastre întru ajutorarea ostașilor. Așa ne-au scris de pildă, despărțământul Huedinului despărțământul Trei-Scaune — Sf. Gheorghe, despărțământul Dumbrăveni unde darurile au pornit din inimile sofiilor de intelectuali, cercul cultural Ighiu-Alba, despărțământul Mediașului; despărțământul Band, Miercurea-Nirajului și de sigur atâtea altele cari nu ne-au anunțat încă.

Președintele „Asociațiunii“ și Comitetul central le trimite tuturor și pe această cale, floarea recunoștinței sale care este și cea a țării.

De asemeni conducerea societății noastre a făcut un susținut apel prin circulara dela 22 Decemvrie a. tr. spre a îndemna despărțămintele să subscrie cu fondurile lor sau cu cele personale ale membrilor, la împru-

mutul de înzestrare al armatei. „Astra“ centrală însăși a dat pilda grăitoare subscriind bonuri în valoare de 400.000 Lei, iar funcționarii — din modestul salariu pe care-l au la „Asociațiune“ — o sumă apreciabilă.

Dar și pe altă cale a contribuit „Astra“ la biruirea greului moment prin care trecem. Ea s'a gândit și la sufletele ostașilor ce stau de veghe și le-a trimis solie de cuget și faptă românească în chipul a nu mai puțin de 10.000 broșuri ale Bibliotecii noastre populare menite a le zidi inimile și a le pregăti pentru marile încercări de mâine.

De asemeni mai târziu vor lua drumul inimilor ostășești alte 10.000 de broșuri cu un material anume ales în vederea scopului ce-l avem înainte.

Ca totdeauna și de data aceasta „Astra“ s'a făcut ecoul vremurilor și imperativelor naționale.

Noua Fundație a „Asociațiunii“. În ședința dela 6 Aprilie a Comitetului central s'au luat ultimele măsuri pentru întocmirea Statutului unei noi Fundații și înscrierii ei în registrul persoanelor juridice de pe lângă Tribunalul Sibiu. E vorba de însemnata danie în valoare de 403.364 Lei a sufletului generos al Dr-ului *Aurel Novac*, fost notar public în *Ciacova*. Testatorul a destinat ajutorul său tinerilor de origine română cari ucenicesc în industriile și comerțul național.

O coincidență surprinzătoare face ca aleasa știre de mai sus să apară tocmai în numărul revistei în care nobilul condei al d-lui *Horia Petra-Petrescu* evocă pe mecenații altor vremi și cheamă pe cei ai timpurilor noi. Glasul său a fost cu anticipație ascultat de o inimă ca cea a lui *Aurel Novac* care ne întărește în credința că mărinimia noastră tradițională trăiește încă. Să mai acceptuăm înțelepciunea cu care s'a orânduit dania contribuind la naționalizarea comerțului nostru și deosebita considerație de care se bucură „Asociațiunea“ prin însărcinarea cu care a fost onorată, de a organiza — alături de atâtea alte fundații — și pe aceasta ?

d.

„Astra“ și concentrații. În urma circulării Comitetului central al „Asociațiunii“, dela 3 Noemvrie 1939 prin care se cerea organizațiilor noastre să sprijine opera de ajutorare a concentrațiilor, subcomisiunea pentru industrie casnică a despărțământului de plasă *Săcueni-Bihor* de sub președinția d-nei *Elena Roșeanu*, a luat inițiativa unei astfel de epitropii cu concursul femeilor române din cuprinsul plasei. Rezultatele acestei admirabile strădanii au fost mai mult decât mulțumitoare. S'au colectat și confecționat următoarele: bani în numerar 12.557 Lei, pulovere de lână 15 bucăți, ciorapi 123 perechi, mănuși de lână 31 perechi, fulare 34, manșete 57, cămăși de îlanelă 69 bucăți, indispensabili 3 perechi, îlanelă pentru obiele 9 metri, vin 1712 kg, cozonaci 1600 bucăți, cârnați 200, făină 200 kg, ouă 195 bucăți, zahăr cubic 18 kg, tutun 160 pachete, țigări 25 pachete etc.

Toate aceste bunătăți au fost împărțite soldaților concentrați pe zona de Vest, în preajma Sf. Sărbători ale Crăciunului. E de închipuit bucuria apărătorilor țării față de dorul inimii celor rămași la vetre. Se cuvine deci să pomenim cu laudă faptul de mai sus.

*

Despărțământul Săcueni-Bihor ne mai comunică de asemeni noile sale izbânzi în ce privește activitatea pe care o desfășoară. Aflăm astfel că desp. a înzestrat Căminul cultural al comunei Cenaloș cu o bibliotecă gospodărească de 116 cărți și cu un aparat de radio în valoare de Lei 15 852.

*

Școala țărănească dela Ocland. Odorheiu. În cadrele desp. nostru de acolo s'au închis către jumătatea lui Februarie cursurile școlii țărănești, organizată de Camera agricolă locală. Au luat parte la cursuri 27 de țărani români secuizați și înafară de ei, tot Oclandul mai ales la cursurile serale. S'au predat următoarele obiecte cu următorii profesori:

1. *Dr. Cionca M.*, directorul școlii țărănești: Chestiuni administrative.

2. *Pr. Ovidiu Pop*: Religia greco-catolică.

3. *Pr. Sorin Pop*: Religia ortodoxă.

4. *Dr. Iosif Boeriu*: Igienă.

5. *Dr. Aurel Rusu*: Drept succesoral.

6. *Ing. Ioan Gherman*: Agricultură.

7. *Ing. Mihai Vasiliu* : Legumicultură.
8. *Dr. Zaimann Otto* : Pomicultură.
9. *Wittwer Martin* : Medicina veterinară.
10. *Maria Mureșan* : Geografie, istorie, dansuri naționale.
11. *Mureșanu Iuliu* : Româna, Matematica, Cânt.
12. *Comșa N.* : Silvicultura.
13. *Ducea Const.* : Educație cetățenească.
14. *Opriș D.* : Educație fizică și supravegherea elevilor școlii.

Tuturor mulțumirile cele mai mișcate ale „Asociațiunii”. Serbarea de închidere a cursurilor a fost o înaltă manifestare a satului românesc de pe aceste plaiuri și stindardul spiritual al „Astrei” a fâlfăit iarăși pe culmile operei de românizare de aci.

*

Despărțământul de plasă din Târgul Lăpușului de sub președinția pâr. *Șt. Gheție*, cu 6 Cercuri culturale dintre cari unul înființat în trecutul an de activitate, cu 6 biblioteci populare, se străduiește să țină aprinsă făclia „Astrei” în colțul său de lume românească. Au ținut conferințe pâr. *Șt. Gheție*, pâr. *N. Nechita* dezvoltând subiecte naționale și religioase. Ca în fiecare an, s'au comemorat și în anul trecut eroii uciși de Unguri la 5 Dec. 1918 în cinstea cărora s'a înălțat un monument de granit.

În *Târgul Lăpușului* s'au ținut șezători săptămânale cu prelegeri economice, istorice, de drept etc. O școală țărănească a funcționat în Februarie 1939 la *Lăpuș*, cursurile fiind predate de pâr. *N. Nechita*, agronom *N. Lecka*, inv. *Marinescu*, inv. *I. Huțiu*, ing. *Gh. Chirtos*, inv. *Lazăr Romul*. Inchierea școlii la 12 Martie printr'un festival sub conducerea preotesei *Maria Nechita*, inv.

d.

*

„Astra” și propaganda națională peste hotare : *Revue de Transylvanie* (Tom. V., 3). În timp ce sub toate formele imaginabile, valurile propagandei străine antiromânești inundă apusul și tind a întuneca vădit și cu rea voință adevărul istoric, să recunoaștem că reacțiunea noastră n'a fost prea vie. Pricinile acestei atitudini relativ pasive sunt de sigur multiple, dar printre ele se va fi strecurat și acea credință atât de românească ce vorbește de neputința tăinuirii adevărului. Avem în fond sentimentul unei certitudini atât de desăvârșite privind drepturile noastre na-

ționale încât orice agitație în acest sens ni se pare inutilă. Din păcate nu tot astfel pot interpreta lucrurile neamurile străine, neinteresate direct în chestiune. Anume vorbe și șoapte amăgitoare au tendința de a le ispiti. Iată de ce o reacțiune românească e totuși necesară, iată de ce „Asociațiunea” și-a însușit dintru început și această misiune făcând să apară sub auspiciile ei această excelentă „*Revue de Transylvanie*” care în grai franțuzesc pledează cu înaltă ținută științifică, drepturile noastre istorice pentru cei cari s'ar îndoi de ele. În ultimul ei număr (tom. V., 3, 1939), citim următoarele studii: a) d-l A. Decei cu bogat aparat documentar și cu deosebit talent dialectic pune la punct „o opinie tendențioasă a istoriografiei ungurești” privind originile lui Bogdan I, întemeietorul Moldovei și prin ele înseși drepturile noastre istorice în ținuturile Maramureșului; b) d-l Laurian Someșan înfățișează „*Trecutul Transilvaniei și factorul geografic*”, valoarea celui din urmă ca element de cristalizare a populației românești între hotarele ei firești prin contribuția transhumanței păstorești, fecunda idee pe care autorul a expus-o și într'o revistă germană (*Südostdeutsche Forschungen*) cu însemnat succes; c) d-l Șt. Pascu în „*Memorii și protestărt ale Românilor din Transilvania și Ungaria dela 1791—1892*” grupează peste veacuri și locuri, glasurile protestatoare ale vremurilor robiei trecute ilustrând rezistența noastră națională împotriva impilației. La „*Notes*”, d-l I. Breazu referă asupra celor două expoziții organizate de „Astra” la Cluj, iar d-nii Șt. Pascu, I. Vaida-Voevod, A. Decei, semnează dări de seamă privind studii străine despre Români. Ca și celelalte numere deci și cel de față situiază revista d-lui Silviu Dragomir și a redactorului Ioachim Crăciun, printre cele mai distinse glasuri de apărare ale intereselor românești peste hotare. d.

*

Noile contribuțiuni culturale ale Regionalei Bănățene a „Astrei”; reorganizarea „Luceafărului”. Față de neobișnuit de grelele împrejurări prin care — împreună cu întreaga lume europeană — trecem și noi, activitățile de ordin cultural au început — în mod fatal — să pălească. Se reamintește tot mai des dictonul latinesc al muzelor ce tac în timp ce armele vorbesc, și o anume posomorită atmosferă de oameni abătuți pare a se întinde stăruitor. Sunt deci cu atât mai lăudabile manifestările ce nu voiesc să plece capul sub vremi, cele care dimpo-

trivă înțeleg să le înfrunte și să le învingă. Noi credem că activitatea culturală cu menirea de a oțeli sufletele e acum mai mult ca oricând necesară. Iată de ce cu deosebită bucurie salutăm hotărîrea „Astrei Bănățene“ de a-și reorganiza tocmai în aceste clipe de încercare, revista ei: „Luceafărul“. Publicația intră în al șaselea an de existență „sub nimbul unirii tuturor forțelor creatoare ale scrisului românesc din Banat“ și „va lumina de azi într'o nouă constelație de manifestări și de afirmări ale spiritualității bănățene“, scrie d-l *Dr. Aurel Cosma*, noul președinte al comitetului revistei al cărei redactor a rămas harnicul prof. *Traian Topliceanu*. Iată normele privitoare la redactarea revistei, așa cum au fost ratificate de comitetul „Astrei Bănățene“ la 15 Februarie c.

1. „Luceafărul“ este o revistă de literatură, artă și cultură.
2. Proprietarul ei este „Astra Bănățeană“.
3. Revista va apare lunar.

4. De redactare se va îngriji un comitet de redacție format din 7 membri: Președintele „Astrei Bănățene“ care va putea delega în locul său pe unul dintre vicepreședinți, Secretarul General ca redactor responsabil și 5 membri, dintre care face parte Președintele Altarului Cărții, ca societate organizată a scriitorilor din Banat.

5. Colaborările se plătesc în raport cu sumele ce stau la dispoziție în bugetul care se va fixa de către comitet.

6. În redactarea revistei se va ține seamă de principiul moral, patriotic și dinastic care stă la baza existenței „Astrei“.

7. Comitetul de redacție va angaja un secretar de redacție, care va primi o remunerație lunară.

8. Administrația revistei o va face o persoană numită de comitetul „Astrei“ la propunerea comitetului de redacție.

În prima fascicolă a anului în curs (1—3), se pășește cu hotărîre la realizarea acestui program. Remarcăm mai ales studiile cu subiecte locale și portretele de bănățeni aleși ca „*Inceputurile literare ale poetului Ion Popovici Bănățeanu*“ de *Traian Topliceanu*, „*Vasile Maniu*“ de *I. B. Mureșianu*, „*Dr. Valeriu Brănișce*“ de *A. E. Peteanu*, „*Dr. I. Sârbu*“ de *Const. Rudneanu* ș. a. care indică adevăratul drum pe care revista are a-l urma. Harnice ca albinele roiesc și celelalte condee bănățene în acest număr.

Dar „Astra Bănăţeană” se arată şi mai îndrăzneată printr’o altă întreprindere a ei. A hotărît anume să întemeieze o editură pentru lucrările scriitorilor din Banat sau cu subiecte bănăţeneşti. Ca unii care cunoaştem greutăţile unei astfel de instituţii, nu putem decât să ne minunăm în faţa entuziasmului acestei hotărîri şi să urăm confrăţilor noştri să nu şovăiască pe drumul izbânzii pe care cu atâta vrednic curaj au purces. d.

*

Propaganda culturală în Anglia — în special — salvarea folklorului. În 1931 s’a adresat „Biroul internaţional al Muncii” „Institutului internaţional de cooperăţie intelectuală”, rugându-l să întreprindă o anchetă în diferitele ţări, privitoare la bibliotecile şi „artele populare”, ca mijloc de dezvoltare a culturii generale în mijlocul muncitorimii, prin „întrebuinţarea norocoasă a orelor libere, după masă”.

Volumul cu răspunsurile la anchetă a apărut în 1934, sub titlul „Dosarele cooperării intelectuale: *Arta populară şi orele libere muncitoreşti*”.

Din el desprindem de astădată din „raportul comisiei britanice pentru cooperarea intelectuală”, următoarele desluşiri preţioase.

Expresia „artă populară” nu corespunde întru toate în Anglia, înţelesului dat într’alte ţări industriale. „Comisia naţională britanică pentru arte populare” (British National Committee of Folk Arts and Crafts) a decis, în 1930, ca de aci înainte să se folosească cuvântul „*Folk Arts*” în loc de „artele populare”.

Cu toate că noţiunea este restrânsă astfel, în raportul înaintat va fi vorba şi de *muzică*, de *arta dramatică*, ca „mijloc de a ridica nivelul general de cultură al masselor muncitoreşti”.

Societăţi şi concursuri muzicale. Înainte cam cu 50 de ani au început în Anglia *concursurile muzicale*, răspândindu-se mai apoi până în Scoţia şi Irlanda. Acum se ţin şi în Canada, Africa de Sud, Australia, Noua-Zelandă şi Iamaica.

Manifestările acestea sunt de două categorii: Sărbătorile muzicale ce se ţin *la fară* şi reuniunile organizate *în oraşe*. La fară studiază muncitorimea ca să dea un concert de muzică corală, acompaniată de o orchestră, condusă de câte un dirigent cu reputaţie cunoscută.

„Societăți analoage, înființate în orașe, contribuie la exerciții colective și la executări de ansamblu, corale și de alt fel; la cursuri de muzică vocală și instrumentală, (solo, duo, trio sau quatuor) și ajung astfel să deștepte interesul la membrii lor față de muzică, în toate manifestările ei. S'au organizat recent *concursuri de elocință* (monoloage) și *de recitări teatrale* (cu mai multe persoane).“

Concursurile de dansuri populare sunt de un unic tip și se țin sub auspiciile „Soc. engleze de jocuri populare“ („*English Folk Dance Society*).

„Scopul „festivalurilor“ este de a desvolta în același timp gustul (pentru jocurile populare) și perfecția executării lor. Concurenții văd și aud pe alți concurenți, executând aceeași muzică și același joc și distribuția recompenselor, următoare jocurilor, îi învață să deosebească ceea ce e bun și ceea ce trebuie ocolit“.

Muzica aleasă e totdeauna „excelentă“, dar nu trebuie să fie grea. În juriu se află totdeauna pricepători eminenti într'ale muzicei, cari dau directive. Corurile sunt foarte prețuite, mai cu seamă din partea copiilor.

Se țin *cursuri pentru conducători de orchestră și pentru conducători de coruri* — pentru ca să se ridice nivelul muzical al conducătorilor de orchestră și al conducătorilor de coruri ne-profesionale. Se țin dese conferințe cu subiecte muzicale, de obicei întovărășite de demonstrații practice.

Întreagă mișcarea a fost coordonată prin înființarea Soc. „*British Federation of Musical Competition Festivals*“ din Londra, căreia s'au afiliat aproximativ 220 societăți muzicale, cari adună, în fiecare an, cam $\frac{1}{2}$ milion de candidați.

Cântecele și jocurile populare. Pentru păstrarea tradițiilor și dezvoltarea „dragostei față de frumos“ în popor se îngrijesc cele două societăți: „*National Committee of Folk Arts and Crafts*“ și „*English Folk Dance Society*“. Secretara societății celei dintâi relatează următoarele :

„A doua jumătate a sec. ultim a văzut scăzând treptat practica muzicii și jocurile tradiționale ale Angliei. Aceasta a fost o urmare de neînălăturat a instrucției obligatorii, a dezvoltării rapide a industrialismului și a emigrării consecutive a populațiilor rurale spre orașe.

„La începutul secolului prezent nu mai trăiau așa-zicând cântecele și jocurile populare, decât în memoria persoanelor mai înaintate în vârstă; cântecele și jocurile acestea au fost fixate pe hârtie de *Cecil Sharp* și de alții și astfel salvate dela uitarea completă.

„Soc. „*English Folk Dance Society*“ a fost fondată în 1911, cu scopul de a se răspândi cunoștința muzicii și a jocurilor populare și de a încuraja executarea lor în formele lor tradiționale.

„Afară de activitatea ei educativă și de propaganda ce o face în folosul jocurilor populare, această societate organizează *petreceri* (baluri) *câmpenești*, *festivaluri*, *reuniuni de „week-end“*, etc., cari oferă celor ce participă prilejul de a găsi în jocurile populare un mijloc de recreare; de altă parte soc. „*Folk Dance Society*“ dezvoltă partea științifică a activității sale prin *revista proprie* și prin alte publicații.

„Afară de organizarea ei centrală, „*Cecil Sharp House*“ (Casa C. Sh.), din Londra, societatea are *cam 50 de ramificații*, cari funcționează într'un mod autonom, totuși, fiind sub controlul centralei în privința artistică; prin mijlocul acesta susține societatea nivelul prestațiunii, lăsând, totuși, societăților locale cea mai mare libertate de acțiune la organizarea individuală. „Societatea și filialele ei numără *aproximativ 20,000 de membri*, dar numărul actual al executanților de jocuri populare trece cu mult de această cifră, fiindcă atât cântecele, cât și jocurile populare fac parte din programul a numeroase școli.

„*La sate* joacă toate clasele sociale, socotind aici și pe aceea a muncitorilor, jocurile populare; *în orașe* se recrutează aderenții jocului popular mai cu seamă din sânul claselor mijlocii, cu toate că și celelalte clase ale populației iau și ele parte la acest gen de petrecere“.

Cele două curente descrise mai sus sunt din inițiativă privată, există însă și numeroase contacte între societăți și stat.

Arta dramatică. Aproape în întreagă Anglia există *trupe de diletanți*, în urma înființării celor două societăți: „*British Drama League*“ și „*Village Drama Society*“. Caracteristic este că trupele acestea de diletanți, cu toate că și-au păstrat cea mai largă autonomie, fiind afiliate organizației naționale, au ales piese de teatru scrise de cei mai de vază scriitori ai Angliei. Așa d. e. în satul Shoreham s'a jucat în 1924 „*Visul unei nopți de vară*“ de

Shakespeare, de cine?, de un antreprenor de transporturi, de un băcan din sat, de un inginer civil, de un hangiu, de un dulgher, de un măcelar, de un croitor, de copii de școală etc. etc.

Raportul citează și alt caz interesant: „O biată trupă de actori nomazi, trecând printr'un sat, a dat melodrama *East Lynne*, a cărei structură este din cele mai defectuoase. Populația satului a luat parte, în massă, la reprezentație, dar a scos din sărite pe actori, tăvălindu-se de răs în decursul întregii piese teatrale”.

Muncitorimea (socotind aici și *țărănimea*) engleză are deci numeroase prilejuri de a se cultiva în orele libere. Greutățile principale sunt mai cu seamă de ordin financiar, se găsește însă pretutindeni câte un om activ, câte o personalitate, care să închege rândurile, cu entuziasmul său.

Vrednic de increstat este faptul că numeroase case de comerț, din cele mai de seamă, au incredințat pe unii din colaboratori cu un adevărat „serviciu social”, care constă în a da prilej celor ce sunt angajați la respectivele firme să-și aibă o casă a lor pentru îndeletnicirile intelectuale sau sportive — sau amândouă într'acelaș cămin.

(Unele pasagii din raportul acesta sunt reproduse aidoma.)

(h. p. p.)

*

† **Iancu Brezeanu.** Galeria marilor artiști dramatici dispăruți — și aici „mare” e la locul său — a mai sporit cu un portret, cu acela al lui „Nenea Iancu”, al lui Iancu Brezeanu. Cine a fost Iancu Brezeanu nu trebuie explicat prea mult, fiindcă dela cei mai serioși și acerbii critici dramatici, până la revistele umoristice, cari îl aveau într'o rubrică aproape permanentă, ani de zile, ca *persona grata* — și acum pierd un client! — dar mai cu seamă dela publicul, care alerga să aplaude — cu toții l-au consacrat ca mare actor.

Comedie și tragedie — la amândouă s'a priceput, încât putea să fie într'o emulație *nobilă* cu Ermete Novelli sau cu Zacconi, marii tragediani și comediani italieni. Dela cele mai ilariante apōstrofe și giumbușlăcuri — se avânta Brezeanu la tonurile cele mai dramatice, la situații în stilul verist, ale omului năpăstuit — storcând când lacrimi de veselie, când lacrimi de durere-

„Nenea Iancu“ ! Chiar și epitetul spune destul ! Dacă opinia masselor îl numea „Nenea Iancu“, este o probă că a știut să câștige lotul cel mare, chiar și în fața acestui areopag dificil.

A colindat sate și orașe, jucând de mii de ori, pe scene modeste și pe scene cu ultimele perfecții tehnice — câteodată și sub auspiciile despărțămintelor „Astrei“ — pretutindeni a cules numai aplauze, chiar și dela domnii în frac și cu monoclul.

Propaganda sa pentru adevărata artă, Artă cu A mare, a avut ecoul dorit și arcurile de triumf imagine, sub care trecea, de mână cu „Ciucureasca“, cu soții V. Antonescu, cu Mărculescu și alții, sileau la respect și pe alogeni. (Cu toate că secretarul direcțiunii regnicolare teatrale maghiare Oszkár Fodor, o scria pe față, pe atunci, cumcă teatrul maghiar are misiunea de a maghiariza !¹⁾)

Dacă și-a avut și „Nenea Iancu“ câte o meteahnă, ca orice om — dacă i-a plăcut glăjuța și așa era prezentat la reprezentația cu mai mulți spectatori, a caricaturiştilor — cealaltă meeahnă, de a-și vedea, încă în viață fiind, bustul, a luat pe dinainte pe admiratorii săi, jucându-le și aici o farsă. Bustul lui „Nenea Iancu“ va pomeni de aici înainte trecătorilor cine a fost unul din protagoniștii artei dramatice. (h. p. p.)

Dr. G. Preda, v.-preș., la adun. gen. din Sf. Georghe, 13 Sept. 1931.

Despre progres — lupta între bine și rău — morală.

„... două sunt căile pe care se deschid perspectivele progresului. Una este cunoașterea cât mai profundă a naturii, proprietățile materiei și energiei, acțiunile și reacțiunile fizico-chimice, ca și fenomenele ce ne încunjură; cunoașterea care poate da pe fiecare an copiilor noștri avantaje mult mai mari decât acele de cari ne bucurăm noi; cunoaștere prin care se extinde și se perfecționează instrucția noastră. Alta este *forța morală* care ridică sau superiorizează pe om, îl face din ce în ce mai capabil să evolueze, să aprecieze și să se bucure de privilegiile vieții sale pământești; este forța, care completează instrucția noastră, făcând să se realizeze principiul că acolo unde intră lumina intră și adevărata plăcere, adevărata mulțumire sufletească“.

¹⁾ „Nu poate fi alta misiunea adevărată și principală a teatrului nostru provincial — ...decât să *servească tendințelor maghiarizării*“ (1913)...

„... Acestui *progres material*, venit de pe urma dezvoltării intelectuale, acestui progres intru câtva exterior ființei umane și umanității *nu corespunde oare astăzi și în același grad un progres moral*, un progres interior acestei ființe, acestei *umanități*? Nimeni nu pune la îndoială faptul, că evoluția intelectuală generatorie atâtor descoperiri și invențiuni, nu a avut și o evoluție morală.

„... Totuși, astăzi (după marele războiu) dacă urmărim din punct de vedere moral viața individului, a familiei și cea socială, atât din țara noastră, cât și din alte multe țări, vom constata că *aproape întreaga lume trece prin o criză morală*.

„... În faza istorică, când progresele materiale iau o revanșă puternică, progresul moral nu poate urma imediat celui intelectual cu același tren, cu aceeași viteză“.

„... Germenii ambiției, ai parvenirii repezi, ai îmbogățirii precoce și excesive, păstrează în diferitele mediuri o *virulență fără seamă*. „... Viața din univers, ca și cea din om, nu exprimă — precum știm — decât *conflictul părților contrarii, decât lupta între bine și rău* (binele însemnând creație, progres, iar răul distrugere, ruină). Această luptă constituie izvorul mișcării, acela al energiei sau al forței vii“.

„Ca membri ai „Astrei“, ca soldați ai armatei pozitive a binelui, suntem pătrunși de credința că principiul contingenței domină pretutindeni și că această contingență universală poate fi exploatată pentru ajungerea scopului nostru... tradiția morală *dela „Astra“*, asupra *moralei creștine*, care stă la baza propagandei noastre... Nu trebuie să șovăim... “

Bibliografie.

Reviste :

„Răsăritul“, 1939, Nr. 9—10; 1940, 1—2.

„Viața Basarabiei“, VIII, 9—10; IX, 1, 2—3.

„Cultura Creștină“, XIX, 9—10; XX, 1—2.

„L'Europe Orientale“, XX, 1—2.

„Făt-Frumos“, XIV, 4, 5—6.

„Izvoarașul“, 1939 : 1919—1939, XX, 6—9, 10, 11—12; XXI,

1—2.

„Tribuna Noastră“, VI, 4-5, 7-8, 9-10, 13-14, 15, 16, 17-18.

„Orizont“, I, 4, 7.

„Revista Științifică“, Adamachi, XXV, 3, 4.

„Mihai Eminescu“, X, 17.

„Gregorianum“, XX, 3, 4; XXI, Vol. XXI.

„Scântea“, X, 12; XI, 3-4.

„Unirea“, L, 4.

„Căminul Cultural“, V, 10-12; an. VI, 2.

„Revista Teologică“, XXIX, 12; XXX, 1-2, 3-4.

„Sic Cogito“, IX, 9-10.

„Gazeta Cărților“, IX, 3-4, 5-6, 15 și 31 Ian., 15 și 29 Febr. 1940.

„Ramuri“, 1939, 9-10, 11-12; 1940, 2; an. 31, 7-10.

„Cele Trei Crișuri“. XX, 11-12.

„Convorbiri Literare“, LXXII, 10-11, 12; LXXIII, 1 și 2.

„Arhiva“ XLVI, 3-4.

„Neamul Românesc pentru Popor“, XXVIII, 6, 7.

„Cuvântul Școlii“, an. I, 1.

„Luceafărul“, an. V, 7-9; VI, 1-3.

„Arhivele Olteniei“, XVIII, Iul.—Dec. 1939.

„Anuarul Institutului de Istorie Națională“, [VII, 1936-38.

„Tineretea“, VI, 1.

„Láthatár“, revistă culturală. Budapesta. A. VIII. Nr. 1 (Ian.)

D-l adv. Dr. Francisc Parádi din Cluj are, un articol despre „Propaganda „Astrei“ ardeleni cu bibliotecile populare“, în care referă, pe baza datelor statistice, despre rezultatele obținute.

Cărți.

José Rendeiro: Aarte e os artistas na Romenia, 1939.

D. Lupan: Tabele mineralogice pt. elevii din școlile secundare.

A. M. Ivanov: Gânduri.

E. Diaconescu: Vechi drumuri moldovenești.

Hofmann G.: Naxos.

Iancu Constantinescu: Pe cărarea cu aglice.